

การปกครองของเจ้าสีหนุฯ

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาดังสภาพแวดล้อมทางบ้านต่าง ๆ ของการเมืองภายในประเทศ
เขมร ตลอดจนพื้นฐานความเป็นมาของเจ้าสีหนุแล้ว บทนี้จะได้เริ่มศึกษาถึงวิธีการหรือกลยุทธ์โดย
ทางการ เมืองการปกครองของเจ้าสีหนุในระยะหลังจากเขมรได้รับเอกราชแล้วว่ามีความเป็นไป
อย่างไรต่อไป

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ยุคการปกครองของเจ้าสีหนุสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ ดังนั้น
ระยะเวลาที่เจ้าสีหนุครองอำนาจทางการเมืองก็อยู่ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๗๐ นั้นเอง
และระหว่างเวลาดังกล่าวนั้นเราก็คงจะแบ่งออกได้เป็น ๓ ระยะด้วยกัน ระยะแรกระหว่าง
ปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ ซึ่งเป็นตอนที่เขมรได้เอกราชจากฝรั่งเศสใหม่ ๆ และเจ้าสีหนุทรง
ครองอำนาจอยู่ในฐานะกษัตริย์ ระยะที่สองอยู่ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๕ - ๑๙๖๐ อันเป็นช่วง
ที่เจ้าสีหนุทรงสละราชบัลลังก์และกระโดดเข้ามาเล่นการเมืองในฐานะประธานกลุ่มสังคมนิยม
นิยมและนายกรัฐมนตรีของเขมรสำหรับในระยะที่สามนั้นเริ่มตั้งแต่ในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ซึ่งพระเจ้า
สุรรมฤต พระราชบิดาของเจ้าสีหนุ กษัตริย์แห่งเขมรสวรรคตและราชบัลลังก์ก็ว่างลงจนถึงปี ค.ศ.
๑๙๗๐ ในช่วงนี้เขมรเป็นประเทศที่มีตำแหน่งกษัตริย์แต่ไม่มีองค์กษัตริย์ มีเพียงพระราชินีเป็น
สัญลักษณ์ของสถาบันกษัตริย์ และเจ้าสีหนุทรงหึงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เข้าดำรงตำแหน่ง
ประมุขของรัฐ (Chief of State) ซึ่งพระองค์เองเป็นผู้ตั้งขึ้นแทนต่อไป โดยมีผู้ที่ทรง
ไว้วางใจเข้ารับหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากพระองค์อีกทีหนึ่ง ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เรา
ยังอาจแบ่งได้อีกเป็น ๒ ตอน คือ ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ - ๑๙๖๖ และ ๑๙๖๖ - ๑๙๗๐ ซึ่งในระยะ
หลังนี้ความแตกแยกทางการเมืองระหว่างฝ่ายขวากับฝ่ายซ้ายในเขมรมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นและ
สถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองก็เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวายยิ่งขึ้น จนกระทั่งเจ้าสีหนุก็
ถูกรัฐประหารโค่นล้มอำนาจไปในที่สุด

การศึกษาการปกครองในยุคของ เจ้าสีหนุ ๗ ที่นี้จะไม่เป็นการศึกษาตามตัวบทรัฐธรรมนูญ หรือเป็นการศึกษาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะสิ่งเหล่านั้น สามารถจะเข้าใจได้โดยไม่ยากจากการดูความตัวบทกฎหมายหลักต่าง ๆ ของประเทศเขมร การศึกษาที่จะทำต่อไปนี้เป็นการศึกษาระบบการเมืองในแบบที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Dynamic Politics) กล่าวคือ เราจะดูการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละขั้นตอน โดยจะวิเคราะห์ถึงนโยบาย กลุ่มและสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่ง เจ้าสีหนุนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างอำนาจให้แก่ตนเอง สร้างเสถียรภาพทางการเมือง ตลอดจนแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเป็อนันตรายต่อความมั่นคงของพระองค์และของประเทศเขมร เพราะฉะนั้น การศึกษาการปกครอง ในแต่ละยุคของ เจ้าสีหนุที่จะทำต่อไปนี้จึงจะเป็นการบรรยาย ประกอบการวิเคราะห์แง่มุมต่าง ๆ ของสถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระยะนั้น รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงวิธีการหรือกลยุทธ์ (Tactic) ของ เจ้าสีหนุในการที่จะควบคุมนโยบายทางการเมืองให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติตามความต้องการซึ่งพระองค์ได้วางเอาไว้ด้วย ทั้งนี้ เพราะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการศึกษาเรื่องราวเหล่านี้ก็เพื่อจะเรียนรู้ว่า ในระบอบการเมืองแบบนั้น ภายใต้สภาพแวดล้อมอย่างนั้น เจ้าสีหนุทรงใช้วิธีการอย่างไรในการควบคุมความเคลื่อนไหวทางการเมืองให้เป็นไปตามความต้องการของพระองค์ โดยหวังว่าจะ เป็นประโยชน์ ต่อนักรัฐศาสตร์ที่อ จะวางแนวทางของปฏิบัติการทางการเมืองบางประการที่สามารถนำไป ใช้ในสังคมการเมืองที่มีเงื่อนไขแห่งความวุ่นวายคล้ายคลึงกัน หรือเพื่อจะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการดังกล่าวก้าวให้ดีขึ้นได้บ้าง ไม่มากก็น้อยอันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดอย่างกลมกลืน และมีสันติสุขของสังคมการเมืองอื่น ๆ ต่อไป

ตอนที่ ๑

การปกครองภายใต้เจ้าสีหนุระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕

ก่อนที่เราจะทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาวะทางการเมืองการปกครอง ของ เขมรในสมัย เจ้าสีหนุนั้น ก็หน้าที่เราควรจะทำ ความเข้าใจในเรื่องระเบียบหรือกฎเกณฑ์หลักในการเล่นการ

เมืองของระบบการเมือง เขมรในยุคนั้นเสียก่อน ซึ่งก็หมายถึงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. ๑๙๔๗ ของประเทศเขมรนั่นเอง รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของตัวบทและการแก้ไขของรัฐธรรมนูญนี้มีอยู่แล้วในภาคผนวก ในที่นี้จึงเป็นเพียงการทำความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ หรือเป็นการสรุปให้เห็นถึงโครงร่างที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ เท่านั้น เพื่อจะเป็นส่วนช่วยให้เกิดความสะดวกเพิ่มขึ้นในการพิจารณากระบวนการทางการเมืองการปกครองที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. ๑๙๔๗ ของเขมร เป็นรัฐธรรมนูญที่ถูกสร้างขึ้นอย่างระมัดระวังในอันที่จะมอบอำนาจต่าง ๆ ที่เคยเป็นของสถาบันกษัตริย์มาก่อนให้แก่สถาบันการเมืองทั้งหลายทั้งมวลที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ กล่าวคือตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร จะได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์ โดยได้รับความยอมรับจากสภาผู้แทนราษฎร (ม.๕๓) และนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ไปเลือกคณะรัฐมนตรีเขาเอง ซึ่งจะมาจากสมาชิกของฝ่ายนิติบัญญัติแห่งชาติหรือโมกักไต๋ (ม.๕๖) คณะรัฐมนตรีรับผิดชอบสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาแห่งชาติ (National Assembly) เพียงสภาเดียว (ม.๕๔) สำหรับฝ่ายนิติบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ เป็นระบบ ๒ สภา สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนให้อยู่ในตำแหน่ง ๔ ปี ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี (ม.๕๐ -) สภาสูงหรือสภาที่ปรึกษาแห่งราชอาณาจักร (Council of the Kingdom) ประกอบด้วยสมาชิกทั้งที่ได้รับการแต่งตั้งและเลือกตั้ง โดยต้องมีอายุมากกว่า ๔๐ ปีขึ้นไป ไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทน (ม.๕๔) และอยู่ในตำแหน่งได้ ๔ ปี (ม.๕๐) มีจำนวนสมาชิกทั้งสภา ๒๔ คน ๒ คนได้รับการแต่งตั้งจากพระบรมวงศานุวงศ์โดยกษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้ง (ม.๕๕) ๒ คนได้รับการเลือกตั้งโดยสมาชิกสภาผู้แทน แต่ต้องไม่ใช่สมาชิกสภาผู้แทน (ม.๕๕) ๘ คนได้รับการเลือกตั้งจากสภาส่วนท้องถิ่นของแต่ละแห่งตามวิธีการที่กำหนดไว้ (ม.๕๖) อีก ๘ คนได้รับเลือกตั้งจากองค์การฝ่ายอาชีพต่าง ๆ และอีก ๔ คนได้รับเลือกตั้งจากบรรดาข้าราชการของประเทศ (ม.๕๕) รัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ นี้ ให้อำนาจในการออกกฎหมายเป็นของสภาผู้แทนโดยเฉพาะ (ม.๖๕) โดยมีสภาสูงเป็นองค์การคอยกลั่นกรองและพิจารณาข้อขัดแย้งอีกทีหนึ่ง (ม.๘๓) และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ ต้องการให้

ฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารคานอำนาจกันอย่างเท่าเทียม โดยบัญญัติให้สภาแห่งชาติถูกยุบไปโดย
 อภิชนมติหากลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลถึง ๒ ครั้ง ภายใน ๑๘ เดือนแรกของอายุสภา (ม.๗๓)
 ส่วนคณะรัฐมนตรีก็จะต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาแห่งชาติหรือสภาผู้แทนก่อนเข้าดำรงตำแหน่ง
 หน้าที่ (ม.๘๓) และต้องพ้นจากตำแหน่งถ้าสภาผู้แทนไม่ไว้วางใจ (ม.๑๐๑ - ๑๐๒) ตามหลัก
 สากลของระบบรัฐสภา ฯลฯ

ถ้าหากพิจารณาให้ดีแล้วก็จะพบว่ารัฐธรรมนูญ ๑๘๘๓ นี้ สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทาง
 ประวัติศาสตร์ค่านิยมธรรมทางการเมือง รวมทั้งพื้นฐานทางค่านิยมเชื่อและอุดมการณ์ทาง
 การเมืองของประเทศเขมรอยู่มากพอสมควร โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ซึ่งคง
 ที่ใดกล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่ามีความระมัดระวังอย่างยิ่งในการมอบอำนาจที่เดิมเป็นของกษัตริย์
 ให้แก่สถาบันทางการเมืองอื่น ๆ และในขณะเดียวกันก็มีช่องว่างในการตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่ง
 ให้ประโยชน์แก่สถาบันกษัตริย์มากที่สุด อย่างเช่นตาม ม.๒๑ ที่บัญญัติว่า "อำนาจทั้งปวง
 มาจากองค์พระมหากษัตริย์ การใช้อำนาจให้เป็นไปตามวิธีการในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้"
 ถ้าเป็นเช่นนี้พระมหากษัตริย์ก็มีอำนาจมากเพราะตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กษัตริย์มีอำนาจ
 เสนอร่างกฎหมาย (ม.๓๖) แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี (ม.๓๘) เป็นประธานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี
 (ม.๔๐) เปิดประชุมสภาผู้แทนโดยตราเป็นกฤษฎีกา และทำการยุบสภาตามการเสนอของนายก
 รัฐมนตรีซึ่งเป็นคนทีพระองค์แต่งตั้งขึ้นมาเอง (ม.๓๘) นอกจากนี้ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ
 และทำหน้าที่ต่าง ๆ ของประมุขรัฐ (ม.๕๕ - ๕๖ - ๕๗ และ ๕๘) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตาม
 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่วางค้ำยันกษัตริย์และการตีความใน ม.๒๑ ย่อมเปิดโอกาสให้
 กษัตริย์มีอำนาจไม่น้อยกขปรกับพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ อุดมการณ์ และโครงสร้างทางสังคมของ
 เขมรส่งเสริมและมีและศักดิ์ศรีของสถาบันนี้อยู่แล้ว ก็ยิ่งทำให้สถาบันกษัตริย์หรือผู้ที่
 เป็นกษัตริย์
 มีอิทธิพลทางการเมืองอยู่มากทีเดียว และนี่เองเป็นช่องทางให้ในเวลาต่อมา เจ้าสีหนุซึ่งเป็น
 กษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีโอกาสที่จะใช้ทั้งวิถีทางตามรัฐธรรมนูญผสมกับวิถีทางพิเศษจาก
 รัฐธรรมนูญ (extracostitutional means) โดยไม่ใช่เป็นการกระทำที่ไม่เป็น
 ไปตามรัฐธรรมนูญ (unconstitutional means) แต่อย่างใด ในการที่พระองค์

จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองตามพระประสงค์คงจะชี้ให้เห็นต่อไป

การปกครองในสมัยของเจ้าสีหนุระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ อันเป็นระยะที่เขมรเพิ่งได้รับเอกราชมาใหม่ ๆ นั้น อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่พระองค์กำลังเป็นอยู่ในบริเวณจุดศูนย์กลางของพายุหมุนซึ่งเป็นบริเวณจุดสงบไว้ลม เป็นระยะที่พระองค์มีโอกาสหยุดพิจารณาการศึกษาทางลมหรือสภาพแวดล้อมรอบตัว เพื่อที่จะได้ศึกษา เครื่องป้องกันหรือวิธีที่จะต่อสู้คานหาหน้ากับกระแสลมที่เริ่มมีบริกษพระองค์เพิ่มมากขึ้นทุกระยะต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ก็เพราะในขณะนั้นเจ้าสีหนุทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวในประเทศเขมรทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติ โดยเราจะเห็นได้จากสภาพการเมืองทางการเมืองของเขมรขณะนั้น ซึ่งไม่มีรัฐสภาเพราะเจ้าสีหนุทรงยุบเสียบแล้วเมื่อต้นปี ค.ศ. ๑๙๕๓ และก่อนหน้านั้นเจ้าสีหนุก็ทรงขออำนาจเต็มจากสภาเซจดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองมาตั้งแต่กลางปี ค.ศ. ๑๙๕๒ แล้ว โดยอ้างบทบัญญัติมาตรา ๒๑ ของรัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ เป็นหลัก นอกจากนี้ที่สำคัญก็คือพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีพร้อมกันกับที่ทรงมีฐานะเป็นกษัตริย์เขมรอีกด้วย ทั้งนี้ก็เท่ากับว่าระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชกับมาสู่เขมรอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง และแม้ว่าเจ้าสีหนุจะทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคู่กับฐานะกษัตริย์ในช่วงไม่กี่เดือนแต่เมื่อยังไม่มีสภาผู้แทน อีกทั้งยังอยู่ในระหว่างภาวะฉุกเฉินและอำนาจในการแต่งตั้งถอดถอนนายกรัฐมนตรีก็ยังอยู่ที่กษัตริย์ ฐานะของเจ้าสีหนุในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารไปโดยปริยาย ตามบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกษัตริย์ซึ่งรัฐธรรมนูญ ๑๙๔๗ ได้ระบุไว้

การเมืองการปกครองของเขมรในระหว่าง ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ นี้ เจ้าสีหนุได้ทรงพยายามอย่างยิ่งที่จะใช้ข้อได้เปรียบของพระองค์ในอันที่จะแก้ไขปัญหาคอขวดแก่ทางการเมืองที่ยังหลงเหลืออยู่ระหว่างกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ของเขมร รวมทั้งสร้างเสริมพระราชอำนาจของพระองค์ให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้นจนทำให้เป็นศูนย์กลางที่รวบรวมพลังทางการเมืองต่าง ๆ เข้าไว้แต่เพียงศูนย์เดียว เพราะฉะนั้นจึงเป็นจุดมุ่งหมายเดิมของพระองค์ที่วางไว้ก่อนเขมรจะได้รับเอกราชนั่นเอง โดยได้รับการปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงภายหลังที่ได้รับเอกราชแล้ว

อันที่จริง สถานการณ์ทางการเมือง ของ เขมร ในช่วงนั้นจัดได้ว่ายังไม่มีแนวโน้มที่จะ
 นำไปสู่ความรุนแรงหรือความวุ่นวายแต่อย่างใด เพราะเจ้าสีหนุทรงอยู่ในฐานะที่สามารถควบคุม
 สถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ได้ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว นอกจากนี้เนื่องจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ
 และสังคม—ยังคงมีไม่มาก ถึงมีก็ไม่สลับซับซ้อนและไม่รุนแรง ชาวเขมรส่วนมากก็ไม่ได้ติดต่อกับ
 ชาวต่างประเทศอย่างใกล้ชิดจนสามารถรับหรือถ่ายเทเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาได้
 ปัญหาที่สำคัญยิ่งก็คือ ปัญหาการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างพวกพลังเก่า (old
 establishment) กับพวกพลังใหม่ (new - emerging force) โดยพวกฝ่ายเก่า
 มีเจ้าสีหนุเป็นผู้นำ ส่วนพวกหัวใหม่นั้นก็ได้แก่บรรดาชนชั้นนำอันได้แก่พวกเจ้าและพวกปัญญาชน
 ที่ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาแนวความคิดทางการเมืองของฝ่ายตะวันตก พวกนี้แม้ว่าในระยะ
 แรกจะมีจำนวนน้อยก็จริง แต่ต่อมาเมื่อสังคมเขมรผ่านเหตุการณ์ช่วงก่อนได้รับเอกราช ซึ่ง
 เป็นเหตุการณ์ที่ผิดแผกไปจากภาวะที่เคยประสบมาก่อน ดังที่เราได้ทราบกันมาแล้วในบทที่ ๒
 และบรรดานักการเมืองหัวใหม่ผู้บุกเบิกเหล่านั้นก็ได้พยายามรวบรวมคนให้สนับสนุนตนโดยการ
 ให้ความรู้ทางการเมืองแก่คนทั่วไป ซึ่งผลของ Socialization ที่ชาวเขมรได้รับใน
 ๒ ลักษณะที่ว่่านี้ ทำให้พวกนักการเมืองหัวใหม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าเดิมไม่น้อย ดังจะเห็นได้
 จากจำนวนพรรคการเมืองที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งของประเทศเขมรก่อนที่
 จะได้รับเอกราช อย่างไรก็ตามสถานการณ์ยังเข้าข้างเจ้าสีหนุ เนื่องจากบรรดานักการเมือง
 เมืองหัวก้าวหน้าเหล่านี้ไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็ง เพราะความใหม่ต่อความเข้าใจ
 ในการเล่นการเมืองตามกติกาใหม่ นอกจากนั้นชาวเขมรส่วนใหญ่ก็กระจายอยู่ตามชนบท
 และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบโบราณอย่างยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ สภาพแวดล้อมทาง
 เศรษฐกิจก็มีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะทำให้คนเฉื่อยชาทางการเมืองได้ กระบวนการ
 mobilization จึงไม่สามารถจะเกิดขึ้นในระยะเวลานั้น เพราะฉะนั้น เมื่อเจ้าสีหนุ
 ซึ่งอยู่ในฐานะของสัญลักษณ์ (Symbol) แห่งระบอบเก่า เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมทาง
 การเมืองที่ชาวเขมรคุ้นเคย ได้แสดงตัวเข้ามาควบคุมวิถีทางการเมืองด้วยตนเองอย่างถูก
 ต้องตรงกับความต้องการของคนทั่วไป อันได้แก่การเป็นผู้นำพยายามเรียกร้องเอกราช ก็จึงเป็น
 การไม่ยากนักที่จะสามารถควบคุมสถานการณ์ และได้รับการสนับสนุนจากชาวเขมรส่วนใหญ่

ของประเทศซึ่งยังเป็นคน "พื้นบ้าน" อยู่ หรือแม้แต่การยอมรับจากชนชั้นนำหัวใหม่บางส่วนที่ ยังคงมีความภูมิใจและฝังใจกับอารยธรรมในอดีตของอาณาจักรกัมพูชามากอยู่ก็เช่น

อย่างไรก็ตาม สังคมทั้งหลายไม่ได้อยู่นิ่ง การเปลี่ยนแปลงย่อมมีอยู่ตลอดเวลาทั้ง ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวิทยา ดังนั้นปัญหาที่คือสถาบันและวิธีการที่เจ้าสีหนุ ทรงใช้จะมีความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาเรื่อย ๆ ใ้ค้มาเรื่อยๆ เพียงไรหรือไม่ มิฉะนั้น เจ้าสีหนุก็จำเป็นต้องแสวงหาสถาบันอื่น ๆ หรือวิธีการอื่น เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่อไป ซึ่งเจ้าสีหนุก็ทรงทราบถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากอิทธิพลของแนวความคิดสมัยใหม่และความต้องการอันเพิ่มพูนขึ้นของบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองของเขมรได้ก็ เพราะฉะนั้น พระองค์ต้องพยายามที่จะตอบรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยที่พระองค์ยังคงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดทางการเมืองอยู่เช่นเดิม และระยะ ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ อันเป็นระยะหลังจากเขมรได้รับเอกราชใหม่ ๆ นี้ เจ้าสีหนุก็ทรงอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครอง เพียงพอที่จะหยุ่คุมองหาวิธีการสร้างสรรพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวต่อไป

จากเหตุผลข้างต้นนี้ ทำให้ในระหว่างปี ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ ซึ่ง David J. Steingerg เรียกว่า Royal Mandate Period (ยุคพระบรมราชโองการ) นั้น เจ้าสีหนุได้ทรงแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ในอันที่จะสร้างบารมีของพระองค์ต่อประชาชนชาวเขมร และเพื่อเตรียมพื้นฐานต่าง ๆ ในการสร้างความมั่นคงแห่งอำนาจของพระองค์ตลอดจนหาหนทางตอบรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย โดยอาศัยวิธีการที่จะได้ชี้ให้เห็นต่อไป ทั้งนี้โดยมีบารมีของสถาบันกษัตริย์ร่วมกับศักดิ์ศรีของผู้กอบกู้เอกราช และอำนาจของหัวหน้าฝ่ายบริหารซึ่งมีอำนาจเต็มในภาวะฉุกเฉินโดยไม่มีรัฐสภา เหล่านี้เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญยิ่ง

วิธีการของเจ้าสีหนุที่เห็นได้ชัดในช่วงนี้ก็คือ ยุทธวิธีที่ W.H. Wriggins เรียก ว่า "Project the Personality" หรือ "การแผ่บุคลิกภาพ" ซึ่งพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือ การสร้างเสริมบุคลิกลักษณะผู้นำเพื่อครองใจประชาชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการชักจูงให้พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกมานั้นเป็นไปตามความต้องการของ

ของผู้นำมากที่สุด บุคคลลักษณะดังกล่าวมีที่มาหรือถูกสร้างได้หลายทาง ทางหนึ่งก็คือการได้มาตามชนประเพณี ซึ่งแม้ว่าจะไม่ใช่หนทางเดียวสำหรับการสร้างหรือแม้บุคลิกภาพผู้นำ เพราะต้องอาศัยวิธีการหรือปัจจัยอื่น ๆ ประกอบอีกด้วยก็ตาม แต่ก็ เป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนวิธีการสร้างบุคลิกภาพตามแบบอื่นให้ง่ายขึ้น และได้ผลดียิ่งขึ้นไม่น้อยทีเดียว

ในกรณีของเจ้านโรคมลีนุก์เช่นกัน จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงอยู่ในฐานะได้เปรียบสำหรับการใช้ทฤษฎีเสริมสร้างบุคลิกภาพดังที่ Wriggins กล่าวไว้ ซึ่ง Wriggins เห็นว่าบุคลิกภาพนั้นมักจะมีที่มาจากรากฐาน ๒ ประการคือ รากฐานทางชนประเพณี กับการจะสร้างต่อไปในอนาคต^๑ ตัวอย่างเช่น เนห์รู ผู้มีฐานะทางชนประเพณีสูงส่งด้วยการเกิดในตระกูลพราหมณ์ (Kashmiri Brahman) กอปรกับพฤติกรรมในการต่อสู้เพื่อเอกราช และการริเริ่มแสวงหาแนวทางใหม่ของสังคม รวมทั้งแนวความคิดต่าง ๆ ที่เสนอแนะเพื่อการที่อินเดียจะพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป ทำให้เนห์รูสามารถสร้างบุคลิกภาพของตนขึ้นมา และแม้บุคคลิกเข้าครองใจมวลชนชาวอินเดียนได้ จนสามารถครองอำนาจทางการเมืองอยู่ได้ตราบนานชีวิต^๒ ความเป็นมาของบุคลิกภาพของเจ้านโรคมลีนุก์ก็มีความคล้ายคลึงกับเขวาทราด เนห์รูในแง่ที่ว่า รากฐานของบุคลิกภาพเจ้านโรคมลีนุก์ที่มีมาส่วนหนึ่งจากการยอมรับและความเชื่อถือทางชนประเพณีของชาวเขมรในเรื่องที่เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นผู้นำที่ถูกต้องของชาวเขมรทั้งปวงดังได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางอุดมการณ์และความเชื่อ เพราะฉะนั้น เมื่อเจ้านโรคมลีนุก์เข้ามาดำรงตำแหน่งของสถาบันผู้นำซึ่งมีความเป็นมา

^๑ W. Howard Wriggins, The Ruler's Imperative : Strategic for Political Survival in Asia & Africa (New York : Columbia University Press, 1969), p. 100.

^๒ Ibid., p. 100 - 102.

อันยาวนานติดต่อกันโดยไม่ขาดตอนนับเป็นพันปี อิทธิพลแห่งสถาบันก็ย่อมส่งผลให้เจ้าสีหนุอยู่ใน
สถานภาพผู้นำ และมีบุคลิกภาพของผู้นำเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักทางสังคมวิทยา
ที่ว่า สถานภาพในสังคมของบุคคลนั้นได้รับมาจาก ๒ ทางด้วยกัน คือ ได้ด้วยความสามารถ
(achievement status) ประการหนึ่งและได้จากการตกทอด (ascribed status)
อย่างเช่น เจ้าสีหนุอีกประการหนึ่ง

นอกจากได้สถานภาพผู้นำมาจากการสืบทอดดังกล่าวแล้ว เจ้าสีหนุยังทางเสริมสร้าง
บุคลิกภาพของพระองค์อีก อย่างที่ Wriggins ได้กล่าวไว้ว่า "มันเป็นการค่อนข้าง
ง่ายถ้าหากจะสร้างบุคลิกภาพด้วยการแต่งตั้งบทบาทเป็นผู้นำ หรือผู้ริเริ่มขบวนการต่อสู้เอกราช
โดยการที่พระองค์ออกเดินทางไปเรียกร้องเอกราชยังเมืองแม่ ซึ่งที่เป็นจุดสำคัญในการสร้าง
ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวเขมร และเมื่อประกอบกับฐานะผู้นำของเจ้าสีหนุก็ทำให้สิ่งที่ทรง
ปฏิบัติไปในนั้นช่วยส่งเสริมและเผยแพร่บารมีของพระองค์ออกไปด้วย จนกลายเป็นผู้นำของชาติไป
ในที่สุด ยิ่งเจ้าสีหนุทรงแสดงความกระตือรือร้นในการเรียกร้องเอกราชมากเท่าไร ก็ยิ่งทำ
ให้ชาวเขมรรู้สึกชื่นชมและนับถือพระองค์มากขึ้นเท่านั้น ยอมรับให้พระองค์เป็นผู้นำที่ชอบธรรม
ทั้งทางนิเทศและพฤตินัย นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมบุคลิกภาพในการเป็น
ผู้นำทางการเมืองของเจ้าสีหนุอย่างสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การประชาสัมพันธ์อันได้แก่การ
ประชาสัมพันธ์ตัวเองให้ประชาชนได้รู้จักซึ่งฝรั่งเศสได้ปูพื้นฐานมาบ้างแล้วในสมัยที่เจ้าสีหนุทรง
เป็นกษัตริย์ "ศรายาง" โดยการให้พระองค์ปรากฏตัวในที่ชุมนุมบ่อยครั้ง ครั้นพอถึงในสมัยต่อสู้
เรียกร้องเอกราชนี้ เจ้าสีหนุก็ทรงเดินทางบ่อยครั้งเช่นกัน พร้อมกับกระจายข่าวเกี่ยวกับ
ตนเองไปในทุกหนแห่ง และเนื่องจากพระองค์ทรงมีฐานะเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารซึ่งทำหน้าที่ควบคุม
ดูแลในการปฏิบัติงานของรัฐบาลแล้ว พระองค์ก็ย่อมทรงควบคุมเครื่องมือในการสื่อสาร
คมนาคมของรัฐบาลด้วยการโฆษณาชวนเชื่อสาธารณะกิจ "การกอบกู้เอกราช" ของพระองค์ให้เข้า
สู่การรับทราบของชาวเขมรจึงทำได้โดยสะดวกและได้ผลดี

เหตุการณ์ในระยะ ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๕๕ นั้น ด้วยฐานะของการเป็นกษัตริย์เขมร
การเสริมสร้างบุคลิกภาพของเจ้าสีหนุจึงเป็นไปได้ดีพอสมควร เพราะความเคลื่อนไหวของ

พระเจ้าแผ่นดินในทางใดทางหนึ่งนั้นย่อมเป็นที่รับทราบของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปอยู่แล้ว และยิ่งเจ้าสีหนุทรงปฏิบัติภารกิจมากเท่าใด พระองค์ก็ย่อมเป็นที่ "คุ้นเคย" ต่อชาวเขมรมากขึ้นเท่านั้น บทบาททางการเมืองของเจ้าสีหนุเริ่มอย่างจริงจังตั้งแต่ญี่ปุ่นเข้ายึดครอง เขมรในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนกระทั่งฝรั่งเศสกลับเขมรายึดครองอีกครั้ง ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๒ บทบาทดังกล่าว เป็นบทบาทของกษัตริย์ที่เริ่มขึ้นในระยะ เวลาที่ประเทศกำลังอยู่ในภาวะแห่งความวุ่นวายสับสน ผู้นำทางการเมืองแต่ละฝ่ายต่างก็พยายามที่จะนำนโยบายของตนมาใช้ให้เกิดผล จนกระทั่งในที่สุดกลายเป็นว่ามีความไม่แน่นอน เกิดขึ้นทางด้านการดำเนินนโยบายพร้อมกันนั้นก็มีความแตกแยกแบ่งกัน เป็นหลายกลุ่มหลายฝ่าย ดังเราจะเห็นได้จากการแตกแยกแม้ในพรรคประชาธิปไตยด้วยกันเอง และจำนวนพรรคการเมืองที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง เพราะฉะนั้น พฤติกรรมทางการเมืองของเจ้าสีหนุซึ่งอยู่ในฐานะกษัตริย์อันเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพยกย่องมาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปี จึงมีลักษณะที่เด่นกว่าของผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นโดยปริยาย และกลายเป็นเสมือนข้อวินิจฉัยการขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ ไปด้วยในทางอ้อม ถึงแม้ว่าฝ่ายตรงข้ามจะพยายามโจมตีในค่านโยบายบางประการของพระองค์อยู่เสมอ แต่ถ้ามพิจารณาในทางกลับกัน นั่นก็เป็นการทำให้ชาวเขมรมีความเคยชินกับเจ้าสีหนุในฐานะกษัตริย์ผู้นำของพวกเขามากยิ่งขึ้นไปอีก

ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๕๗ แล้ว ความล้มเหลวของทั้งฝ่ายรัฐสภาและฝ่ายบริหาร ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างผู้นำทางการเมืองทั้งหลายเริ่มทำให้เจ้าสีหนุซึ่งเป็นผู้นำตามชนบทประเพณีมีบทบาทเด่นมากขึ้นทุกที นับตั้งแต่การทำการยุบสภาเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๕๕ การเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองเป็นเวลา ๑ เดือน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๐ ต่อมาหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๕๑ แล้ว ปรากฏว่าผู้นำทางการเมืองของเขมรแต่ละฝ่ายไม่สามารถจะร่วมมือกันดำเนินนโยบายอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดประสิทธิผลขึ้นได้ เจ้าสีหนุก็ทรงถอดถอนคณะรัฐมนตรีและเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเองอีกครั้งหนึ่งในกลางปี ค.ศ. ๑๙๕๒ ซึ่งนับเป็นจุดสำคัญสำหรับการสร้างบุคลิกภาพของเจ้าสีหนุ เพราะพระองค์เข้ามาทรงเป็นผู้นำนโยบายและดำเนินนโยบายเอง ซึ่งถ้าทำสำเร็จพระองค์ก็จะได้รับฐานะของผู้นำแห่งชาติโดยสมบูรณ์ แต่ถ้าม

เหล่าศักดิ์ศรีของพระองค์ยอมจะเสื่อมโทรมลงไปอย่างยากที่จะยอมกู้ให้กลับมาได้ แต่สิ่งที่เราได้ทราบกันมาแล้วในบทที่ ๒ ว่า ภัยจิ้งหะที่ถูกต้องกอบกู้กับความสามารถส่วนพระองค์เป้าหมายที่ทรงวางไว้ประสบผลสำเร็จ เพราะฉะนั้น การสร้างบุคลิกภาพและแผ่บารมีของพระองค์จึงเป็นไปอย่างไคผลตามพระราชประสงค์

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า เจ้าสีหนุทรงได้รับบุคลิกภาพของผู้นำตามประเพณีอยู่แล้วจากสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดทางการ เมืองการปกครองของเขมร จากนั้นพระองค์ก็เริ่มสร้างสมบารมีด้วยการแสดงออกทางการ เมืองการปกครองที่ละ เล็กน้อยจนมีความเชี่ยวชาญและได้รับการยอมรับจากผู้นำทางการ เมืองบางส่วน โดยไม่ต้องกล่าวถึงชาวเขมรพื้นบ้าน ซึ่งให้ความชอบธรรมตามกฎหมายในการปกครองแก่พระองค์อยู่แล้ว (Legitimacy to Rule) สำหรับขั้นสุดท้ายในการ เสริมบุคลิกภาพของพระองค์คือการ เข้ามายุติกิจกรรมทางการเมืองของผู้นำอื่น ๆ และรวบรวมคนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพระองค์ด้วยตนเอง ซึ่งด้วยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์กับพื้นฐานทางอุดมการณ์และความเชื่อที่หนุนให้พระองค์อยู่ในฐานะที่สูงเกินกว่าผู้นำทางการเมือง ผู้อื่นอยู่ด้วย ก็ทำให้การรวบรวมคน (mobilization) เป็นไปได้ดี กอบกู้กับพระองค์ทรงมีความได้เปรียบจากการศึกษาจุดอ่อนของวิธีดำเนินการที่แท้มา ทั้งของพระองค์เองและของผู้อื่นด้วย นอกจากนี้จิ้งหะทางการเมืองระหว่างประเทศก็เอื้ออำนวยอย่างที่ได้อธิบายให้เห็นแล้วในบทที่ ๒ พระองค์จึงประสบความสำเร็จกลายเป็นผู้กอบกู้เอกราชให้แก่ชาวเขมรมีฐานะคล้ายคลึงกับพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มหากษัตริย์ของเขมรในอดีตไปโดยปริยาย เท่านั้นยังไม่พอ เจ้าสีหนุได้ทรงพยายามเสริมสร้างและแผ่บุคลิกภาพของพระองค์ต่อไปอีกด้วยการปรากฏตนออกแถลงการณ์และการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ของประเทศ^๑ ตลอดจนเป็นผู้นำคุ่มกำลังเข้าปราบปรามบรรดาเขมรอิสระบางกลุ่ม^๒ และคุ่มกำลังในการสู้รบกับ

^๑ Osborne, op. cit., p. 56.

^๒ Smith, op. cit., p. 48 - 49.

บรรดาชนวนการ เวียดนามที่แทรกซึมเข้ามาในเขมรด้วยพระองค์เอง เป็นบางครั้งบางคราว^๑ ภายหลังที่เขมรได้รับเอกราชแล้ว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้ช่วยเพิ่มพูนเกียรติภูมิของพระองค์ให้มากยิ่งขึ้นไปอีก

เพราะฉะนั้น ช่วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๒ - ๑๙๕๕ นี้ จัดได้ว่าเป็นช่วงที่เจ้าสีหนุ ทรงชื่นชมอยู่กับความเข้าใจและการสนับสนุนอย่างกว้างขวางที่ประชาชนมอบให้พระองค์ ซึ่งนับเป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับเจ้าสีหนุ นอกเหนือไปจากเอกราชของชาติและอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ทั้งนี้เพราะเนื่องจากว่าเมื่อพระองค์ทรงล้มรัฐบาลในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๒ และยุบสภาเพื่อประกาศภาวะฉุกเฉินในเวลาต่อมา นั้น พระองค์ได้ทรงแถลงว่าจะให้อำนาจปกครองบ้านเมืองเป็นเวลา ๓ ปี เพื่อนำเอกราชมาให้เขมรและสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน หลังจากนั้นแล้วก็จะให้ประชาชนลงมติว่าทรงทำได้สำเร็จหรือไม่ ความนิยมจากประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพระองค์อย่างมาก และเจ้าสีหนุก็ทรงรักษาคำมั่นที่ได้ให้ไว้ว่าจะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินการกระทำของพระองค์ โดยจัดให้มีการออกเสียงประชามติขึ้นในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๕ ซึ่งวิธีการชี้แจงเพื่อใช้การลงประชามตินั้นไม่ได้เกี่ยวกับการปฏิบัติของพระองค์ที่ไต่ถามมาเลย แต่กลับเกี่ยวกับตัวกษัตริย์โดยตรง กล่าวคือ คำชี้แจงกล่าวว่า "หากรักกษัตริย์ จงลงบัตรสีขาว หากไม่รักกษัตริย์ ลงบัตรสีดำ (If you love your king vote white ; if you do not love your king vote black) ไม่ลืปรากฎว่า มีผู้ให้การสนับสนุน ๕๒๕,๖๖๗ คน ไม่เห็นด้วย ๑,๘๓๔ คน หรือมีผู้เห็นว่ากษัตริย์นำเอกราชมาให้เขมรถึง ๘๘.๘% ซึ่งเจ้าสีหนุก็ทรงอ้างว่าเป็นการแสดงออกที่สนับสนุนอย่างคึกคักการ

^๑ Hannu, *op. cit.*, p. 199.

^๒ วิทยา สุจริตนารักษ์ "สีหนุ - การนำประชาธิปไตยมาสู่กัมพูชาและบทบาทของสีหนุในการพัฒนาทางการเมือง", วารสารสังคมศาสตร์ ฉบับที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๔. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๐.

กระทำที่แลมาแล้วของพระองค์ อันที่จริงแล้วน่าคิดว่ายังน้อยไปสำหรับตัวสถาบันกษัตริย์อัน เป็น หัวข้อหลักในการลงประชามติครั้งนี้มีไชหรือ? *

อย่างไรก็ตาม ผลการลงประชามติครั้งนี้ทำให้เจ้าสีหนุทรงมีความมั่นใจเพิ่มขึ้นใน การปฏิบัติกิจการทางการเมืองขั้นต่อไป อันได้แก่การรวบรวมอำนาจทางการเมืองมาไว้ที่พระองค์ ใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเสนอแผนการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ค. ศ. ๑๙๕๗ ซึ่งถ้าเป็นไป ตามแผนก็จะทำให้การเมือง เขมรดำเนินไปโดยที่พรรคการเมืองไม่มีความสำคัญและจะจำกัด สิทธิทางการเมือง ของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นฝ่ายขบวนการ เขมรเสรีด้วย นอกจากนี้ ความ สัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารจะแยกกันโดยเด็ดขาด^๑ กษัตริย์จะอยู่ในฐานะที่มี อำนาจสูงสุดเหนือคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา^๒ ฯลฯ

แผนการแก้ไขรัฐธรรมนูญของเจ้าสีหนุในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม ค. ศ. ๑๙๕๕ นั้น ประสบกับความล้มเหลว โดยมีอุปสรรคทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อุปสรรค ภายในก็ได้แก่การต่อต้านอย่าง เข้มแข็งจากผู้นำทางการเมืองบางกลุ่ม แม้กระทั่งจากนาย เขม ซัมโบร์ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นผู้ที่เจ้าสีหนุสามารถไว้วางใจได้อย่างดีที่สุดในหนึ่ง อันทำให้เจ้าสีหนุ เริ่มมองเห็นความแตกแยกที่อาจจะบ่อนทำลายฐานะความเป็นผู้นำของพระองค์ได้ในอนาคต เพราะเป็นการทำลายผลประโยชน์ของนักกษัตริย์เมืองทุกฝ่ายของ เขมรมากเกินไป แต่อุปสรรค ที่สำคัญกว่าได้แก่อุปสรรคจากภายนอก อันได้แก่คณะกรรมการระหว่างประเทศซึ่งตั้งขึ้นตาม ข้อตกลงที่เจนีวา ค. ศ. ๑๙๕๔ ได้คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ว่าเป็นการขัดต่อข้อตกลง

^๑Hanna, op. cit., p. 199.

^๒Osborne, op. cit., p. 57.

*ในการจัดให้มีการออกเสียงเลือกตั้งครั้งนี้ เจ้าสีหนุได้ทรงใช้วิธีการทุกวิถีทาง และกลไกในการบริหารงานทุกอย่างของรัฐบาล ตลอดจนกำลังทหารและตำรวจเพื่อจะให้ได้ รับความสำเร็จ ฯลฯ.

ที่เจนีวา ซึ่งต้องการให้ประเทศต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีนมอบประชาธิปไตยสมบูรณ์แก่ประชาชนของตน และยังได้วางถึงวิธีการที่จะต้องใช้กันอย่างถูกต้องในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย อุปสรรคทั้ง ๒ ประการดังกล่าว ยังผลให้เจ้าสีหนุทรงพิจารณาขบวนนโยบายของพระองค์อีกครั้งหนึ่ง และในที่สุดพระองค์ก็เปลี่ยนแปลงรัฐประศาสน์นโยบายในการสร้างอำนาจอันมั่นคงให้แก่พระองค์รวมทั้งสถาบันกษัตริย์เสียใหม่ ซึ่งทำให้เจ้าสีหนุทรงเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีกลักษณะหนึ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ - ๑๙๖๐ อันเป็นช่วงหนึ่งของวิธีการปกครองประเทศเขมรของเจ้าสีหนุที่เราจะได้ศึกษากันต่อไป

ตอนที่ ๒

การปกครองสมัยเจ้าสีหนุ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ - ๑๙๖๐

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ นั้น เป็นปีเริ่มต้นที่เจ้าสีหนุจะต้องยุติการใช้อำนาจเด็ดขาดในภาวะฉุกเฉิน และหันกลับมาใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๕๓ เป็นหลักในการปกครองประเทศเขมรสืบต่อไปตามที่พระองค์ได้ทรงแถลงไว้เมื่อครั้งประกาศภาวะฉุกเฉิน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามที่พระองค์ได้ทรงสัญญาไว้กับประชาชน มิฉะนั้นจะเป็นจุดอ่อนให้นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามโจมตีพระองค์ได้ประการหนึ่ง และเพราะพลังกดดันระหว่างประเทศผ่านทางคณะกรรมการนานาชาติที่บีบบังคับพระองค์อยู่ด้วยอีกประการหนึ่ง ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่า อำนาจทางการเมืองการปกครองของเจ้าสีหนุในฐานะกษัตริย์เขมร ย่อมจะต้องลดลงอย่างมากมายและหวนกลับไปสู่ภาวะเดิมของบรรดานักการเมืองทั้งหลายสมัยก่อนปี ค.ศ. ๑๙๕๓ อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น เจ้าสีหนุจึงต้องทรงหาวิธีแก้ไขเพื่อพยายามรักษาอำนาจทางการเมืองการปกครองของพระองค์เอาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยพระองค์ได้วางแผนแก้ไขบทบัญญัติบางประการของรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๓ เสียใหม่แล้วในตอนที่ ๑ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากฝ่ายคัดค้านอย่างรุนแรง และนำเรื่องราวร้องต่อคณะกรรมการควบคุมระหว่าง

ประเทศว่าเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของสัญญาเจนีวา ค.ศ. ๑๙๕๔ ๑ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว
ในตอนที่ ๑

เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าสีหนุจึงต้องทรงหาวิธีใหม่ซึ่งจะทำให้พระองค์ยังคงมีอำนาจ
ทางการเมืองอย่างเดิม พร้อมกับได้รับการเคารพยกย่องจากประชาชนอีกด้วย พระองค์
จึงทรงตัดสินใจสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๕ เพื่อทำให้มีโอกาสในการ
แสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างมากมายและกว้างขวางยิ่งขึ้น การที่เจ้าสีหนุทรงสละ
ราชสมบัติครั้งนี้ เป็นการกระทำไปโดยที่พระองค์ทรงมองเห็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดของ
สถาบันกษัตริย์ เพราะว่าเมื่อพระองค์ไม่สามารถจะดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๓
เพื่อให้กษัตริย์เป็นผู้นำอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครองทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติได้แล้ว
การที่พระองค์จะทรง "เล่น" การเมืองในฐานะของกษัตริย์ต่อไปก็ย่อมจะทำให้สถาบันนี้
เสื่อมศักดิ์ศรีและความบริสุทธิ์ลงไปทุกที ซึ่งจะทำให้เป็นการยากในอันที่จะให้สถาบันนี้รวบรวม
การสนับสนุนจากประชาชนและใช้สถาบันนี้กอบกู้สถานการณ์อันเลวร้ายรุนแรงที่อาจจะเกิด
ในอนาคต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จะไม่มีสถาบันใดเหลือไว้แก้ปัญหาความคับขันของประเทศ
ชาติได้

อย่างไรก็ตาม เจ้าสีหนุได้ทรงวางแผนอย่างรัดกุมถึง ๒ ชั้น ในการที่จะ "รักษา"
สถาบันกษัตริย์ไว้ เป็น เครื่องมือในการแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครองของพระองค์ โดย
ชั้นที่หนึ่ง พระองค์ทรงมอบราชสมบัติให้พระราชบิดาของพระองค์เอง คือ เจ้าฟ้าสุรามฤต
(Suramrit) ซึ่งยังผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าสีหนุกับสถาบันกษัตริย์ดำเนินไปได้อย่าง
ใกล้ชิดและมีลักษณะ "พิเศษ" ชั้นที่สองนั้น ถ้าหากเจ้าฟ้าสุรามฤตทรงมีอันเป็นไป สิ้นสุดการ
ครองราชย์ลงเมื่อใดก็ตาม ผู้ที่จะขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ต่อไปย่อมจะได้แก่เจ้านโรคมสีหนุ
รัชทายาทชายแต่เพียงพระองค์เดียวของเจ้าสุรามฤตอย่างแน่นอนไม่มีปัญหา นอกจากนี้ การ

ที่พระองค์ทรงอยู่ในฐานะกษัตริย์เขมรมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๑ - ๑๙๕๕ รวมทั้ง
 การเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองและการกอบกู้เอกราช ทำให้ชาวเขมรส่วนใหญ่จงจำ
 พระองค์ได้ดีในฐานะของกษัตริย์เขมร อย่างที่ Roger M. Smith กล่าวไว้ว่า "to
 the people Sihanouk is still king"^๑ เพราะฉะนั้น ถึงพระองค์จะสละราชย์
 แล้วก็ตาม ชาวเขมรก็มีความรู้สึกอย่างเคยชินต่อพระองค์ในฐานะกษัตริย์ของพวกเขาอยู่ จาก
 ที่กล่าวมาแล้ว เราก็พอจะเห็นได้ว่า แม้จะสละราชสมบัติแล้ว เจ้าสีหนุก็ยังทรงมีความ "สนิทแนบ
 แน่น" กับสถาบันกษัตริย์แห่งเขมรยิ่งกว่าผู้ใด จนเกือบจะเรียกได้ว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ใน
 ทางพฤตินัย ขณะที่พระราชบิดาทรงเป็นเพียงกษัตริย์ในทางนิตินัยเท่านั้น

สำหรับเหตุผลของการสละราชย์ที่เจ้าสีหนุทรงแถลงอย่าง เป็นทางการแก่ประชาชนก็
 คือ "ถ้าหากข้าพเจ้ายังอยู่ในราชบัลลังก์ ถูกขังอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ข้าพเจ้าจะไม่มีวันรู้
 ถึงสถานการณ์อันแท้จริง หรือไม่ทราบถึงการใช้อำนาจผิด ๆ ที่ประชาชนเป็นเหยื่อ..... ฯลฯ
 นี้เองทำให้ข้าพเจ้าตัดสินใจอย่าง เกิดเดี้ยวที่จะสละราชบัลลังก์สละสิ่งหรูหราฟุ่มเฟือยทั้งหลาย เพื่อ
 ใช้เวลาทั้งหมดและกำลังทั้งหลายทั้งปวงในตัวของข้าพเจ้าเพื่อรับใช้ประชาชน"^๒ และตามที่ได้
 สัมภาษณ์กับนาย จิ่ง ลากูตีร์ ภายหลังที่ถูกโค่นล้มอำนาจแล้ว เจ้าสีหนุทรงกล่าวถึงเรื่อง
 การสละราชสมบัติในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ว่า "ตอนต้นปี ๑๙๕๕ ข้าพเจ้าอยู่ในภาวะที่ทนทานไม่ได้
 ทั้งที่เป็นกษัตริย์แห่งกัมพูชา มหาอำนาจจะวันตกสนับสนุนพรรคการเมือง และโดยเฉพาะพรรค
 ประชาธิปไตยให้ต่อต้านข้าพเจ้า ส่วนพรรคประชาชนได้รับความสนับสนุนจากค่ายสังคมนิยม...
 ข้าพเจ้ารู้สึกตนเองว่าถูกล้อมค้วยกู่ต่อสู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนหรือ เงินบำรุงจากต่างประเทศ แต่
 ข้าพเจ้าก็รู้สึกเหมือนนักบวชส่วนใหญ่ของมวลชนเป็นฝ่ายข้าพเจ้า และคอยบางสิ่งบางอย่างจาก
 ข้าพเจ้า ฯลฯ การสละราชสมบัติของข้าพเจ้า ประการแรกทีเดียวก็เป็นคำขอต่อวงการ

^๑ Reinhard Bendix, "Reflection on Charismatic Leadership",

Asian Survey, June 1967, p. 344.

^๒ Roger M. Smith (ed.), Southeast Asia : Document of Political
 Depelopment and Change (New York : Cornell University Press, 1974), p. 490-1.

ท่าทายของพรรคการเมือง พวกเขาเจตนาชิงข้าพเจ้าไว้ในบทบาทของบุคคลที่ถูกบังคับ เป็นแต่เพียงตัวแทนหรือสัญลักษณ์.... ดังนั้นข้าพเจ้าเจตนาที่จะเป็นคนเขมร อย่างน้อยเต็มตัวมิใช่เป็นเพียงครึ่งเดียว หรือเป็นบุคคลที่ไร้คุณสมบัติ.... เพื่อที่จะไม่เป็นนักการเมืองทพพลาภาพที่ข้าพเจ้าเลือกเอากการ เป็นราษฎรสีหนุ" เราจะได้เห็นว่าคำกล่าวเหล่านี้เป็นการแสดงถึงเจตนารมณ์ของเจ้าสีหนุที่จะหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ที่บีบบังคับพระองค์ในฐานะกษัตริย์ และแสวงหาวิธีการใหม่เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองการปกครองของพระองค์ไว้ดังที่โค้วี เคราะห์ไปแล้วในตอนต้น

เมื่อเจ้าสีหนุจัดการปัญหาเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ด้วยการสละราชสมบัติให้พระราชบิดาขึ้นครองแทนเรียบร้อยแล้ว ปัญหาที่จะต้องทรงแก้ไขต่อไปก็คือ การจำกัดหรือกำจัด (ถ้าทำได้) อิทธิพลของฝ่ายตรงข้ามกับนโยบายของพระองค์ไม่ให้เข้ามาใช้อำนาจทางการเมือง โดยอาศัยวิถีทางตามรัฐธรรมนูญ คือ "การเลือกตั้ง" เป็นหลัก ซึ่งการสละราชย์นี้ก็แสดงว่าพระองค์ทรงเตรียมพร้อมอยู่แล้วที่จะอยู่ในฐานะอันสามารถใช้อำนาจและอิทธิพลของพระองค์เท่าที่มีต่อผลการเลือกตั้งครั้งหน้าได้อย่างเต็มที่ทุกวิถีทาง

นอกจากการที่จะต้องได้ชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศแล้ว หลังจากที่เจ้าสีหนุทรงตัดสินพระทัยเข้ามาดำเนินการทางการเมืองการปกครองตามรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๓ นั้นก็หมายความว่าพระองค์จะต้องพยายามเป็นผู้นำทั้งทางฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้ได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาพระราชอำนาจของพระองค์ไว้อย่างเต็มประการหนึ่ง และเพื่อควบคุมความขัดแย้งระหว่าง ๒ ฝ่ายนี้ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอถึงในระยะก่อนที่เจ้าสีหนุจะทำการยุบสภาเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๒ อีกประการหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลา ๖ เดือน ก่อนการเลือกตั้งอันเป็นเวลาหลังจากที่พระองค์ประกาศสละราชย์แล้วนั้น เจ้าสีหนุยังทรงเป็นผู้นำฝ่ายบริหารอยู่อย่าง

๑ สว่าง วงศ์พิพัฒน์ (แปล), อินโดจีน : ทศนะจากบักกิ่ง นโรดม สีหนุ ให้สัมภาษณ์ จัง ลากูอิ้ว, หน้า ๘๘ และ ๙๐.

เต็มที่ด้วยขบวนการและบุคคลิกภาพที่พระองค์ได้ทรงสร้างขึ้นมาจากการ เป็นกษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช
 ของชาติ กอปรกับความใกล้ชิดกับที่เสด็จสถิตที่ประทับที่ "ปึกา" ของพระองค์เอง
 แต่ที่นี้เพียงระยะเวลาชั่วคราวก่อนจะมีการ เลือกตั้งทั่วไปเท่านั้น หลังจากเลือกตั้งแล้วตาม
 รัฐธรรมนูญ ๑๙๓๓ ซึ่งใช้ระบบรัฐสภาเป็นเกณฑ์ ปัญหาคาร เป็นผู้นำฝ่ายบริหารที่เจ้าสีหนุต้อง
 ทรงแก้ไขนั้น จะเป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับปัญหาการ เป็นผู้นำฝ่ายนิติบัญญัติที่จะ
 ได้รับการเลือกตั้งมาจากราษฎรชาวเขมรโดยตรง ปัญหาการ เป็นผู้นำฝ่ายนิติบัญญัตินั้น เป็น
 ปัญหาที่ยุ่งยากไม่น้อย ทั้งนี้เพราะว่า รวมปัญหาที่จะต้องได้รับชัยชนะจากการ เลือกตั้งทั่วไป
 ใหม่เสี่ยงข้างมากในสภาประการหนึ่ง และการที่จะมีอิทธิพลสามารถควบคุมบรรดาสมาชิกสภา
 ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นอีกประการหนึ่ง ในการนี้เจ้าสีหนุได้ทรงแก้ปัญหาคำโดยการจัดกลุ่มทางการเมือง
 เมืองขึ้น ใช้ชื่อว่า " People's Socialist Community" (สังคมนิยม -
 Sangkum Reastr Niyum) เมื่อปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๕ เพื่อเป็นการรวบรวม
 บรรดาผู้นำทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายขวาของเขมรให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
 เมืองโดยอาศัยพระองค์เป็นแกนกลาง หรืออีกนัยหนึ่งคือให้บรรดาผู้นำทางการเมืองของเขมร
 ต้องเข้ามามีบทบาททางการเมืองภายใต้การนำของพระองค์แต่ผู้เดียวนั่นเอง และเมื่ออาศัย
 ขบวนการที่พระองค์ได้สร้างไว้ รวมกับอำนาจบริหารที่ยังอยู่ในกำมือของพระองค์ขณะนั้น การส่ง
 ตัวแทนของกลุ่มสังคมนิยมนี้เข้าสมัครรับเลือกตั้งในการ เลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของประเทศ
 เขมรภายหลังได้รับเอกราชแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ เดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๕๕ ยังผลให้กลุ่มสังคม
 นิยมเข้ามาครองที่นั่งในสภาถึง ๑๐๐% เต็ม คือ ๕๑ ที่นั่ง^๑ และได้รับคะแนนเสียง
 ถึง ๘๓% ของผู้ออกเสียงลงคะแนนทั้งหมด โดยนัยนี้ การจัดตั้งกลุ่มสังคมนิยมและการ
 ที่กลุ่มนี้ได้รับเลือกตั้งเข้ามาที่มีที่นั่งในสภาถึง ๑๐๐% ด้วยอิทธิพลของเจ้าสีหนุร่วมกับกรณีที่เจ้า
 สีหนุได้ทรงใช้วิธีการทุกอย่างเพื่อให้ได้ชัยชนะ นับตั้งแต่การให้ประโยชน์ กลโกงต่าง ๆ
 ตลอดจนการใช้อำนาจทหาร ตำรวจ ข่มขู่บีบบังคับหรือทำร้ายผู้สมัครที่เป็นฝ่ายตรงข้ามอีก

^๑ สุทธินันท์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๗๒.

ควย ฯลฯ นี่จึงเป็นขั้นแรกของการที่เจ้าสีหนุจะทรงเข้ามาเป็นผู้ควบคุมพรรคสมาชิกนิติบัญญัติทั้งหลายที่เข้ามาอยู่ในสภา โดยหลังจากการเลือกตั้งปี ๑๙๕๕ แล้ว พระองค์ได้ทรงตั้ง "สมัชชาแห่งชาติ" (National Congress) ขึ้น ให้มีการประชุมทุกปี ปีละ ๒ ครั้ง ผู้ที่เข้าร่วมประชุมก็ได้แก่ ตัวแทนของสมาชิกกลุ่มสังคมนิยม จากส่วนต่าง ๆ ของประเทศที่ได้รับการคัดเลือกมาโดยคณะกรรมการของกลุ่มสังคมนิยม ประจำจังหวัดนั้น ๆ ร่วมกับประชาชนทุกชั้นทุกอาชีพ (ซึ่งเป็นชาวนาเสียส่วนมาก) ที่ต้องการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ^๑ สมัชชาแห่งชาตินี้ เจ้าสีหนุทรงตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นและระดมประชาชนจำนวนมากให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ภายใต้การชี้นำหรือเสนอแนะของพระองค์ซึ่งในท่ามกลางมวลชนเขมรเวลานั้น ไม่มีใครอีกแล้วจะมีบารมีต่อประชาชนและได้รับการเชื่อถือจากประชาชนเท่ากับเจ้าสีหนุ พระองค์จึงอยู่ในฐานะได้เปรียบผู้นำคนอื่น ๆ เสมอในการประชุมสมัชชาแห่งชาติและจากองค์ประกอบของสมาชิกที่เข้าประชุมสมัชชาแห่งชาติตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ฐานะและศักดิ์ศรีของสมัชชาแห่งชาติมิได้ค่อยไปกว่าสภาผู้แทนราษฎรเลย แม้แต่รัฐมนตรีก็เคยถูกเรียกตัวไปแถลงต่อสมัชชาแห่งชาติ มติของที่ประชุมแห่งนี้จะถูกส่งไปให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอีก

ควย^๒ จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการควบคุมพรรคการเมืองและสมาชิกสภาชั้นที่ ๒ ซึ่งเจ้าสีหนุทรงตั้งขึ้นอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

สมัชชาแห่งชาตินี้ถูกโจมตีจากฝ่ายพรรคประชาธิปไตยว่า ขาดรากฐานความถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ประการหนึ่ง และเป็นองค์กรที่ขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎรอีกประการหนึ่ง ดังนั้น เจ้าสีหนุจึงทรงตอบโต้ชอกล่าวหาของฝ่ายพรรคประชาธิปไตย ด้วยการเสนอในที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ ๔ เมื่อเดือนมกราคม

^๑ Kahin (ed.), op. cit., p. 623.

^๒ Kahin, loc. cit.

ค.ศ. ๑๕๕๗ ว่าเป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญรับรองฐานะของสมัชชาแห่งชาติ ผลก็คือข้อเสนอ
 นี้ย่อมได้รับการยอมรับจากสภาผู้แทนราษฎรโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้สมัชชาแห่งชาติ
 กลายเป็นองค์กรสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศเขมรไปโดยปริยาย สภาผู้แทนและ
 รัฐบาลเกือบจะมีฐานะ เป็นเพียงแต่ปฏิบัติตามมติของที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติเท่านั้น^๑ นอก
 จากนี้ข้อขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรีที่ไม่สามารถตกลงกันได้จะถูกนำมาสู่ที่ประชุมของ
 สมัชชา และถ้าสมัชชาไม่สามารถจะประนีประนอมข้อขัดแย้งนั้นได้ ก็จะใช้ประมุขติเป็นการ
 ตัดสิน^๒ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าสมัชชาแห่งชาติได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญประการ
 หนึ่งของเจ้าสีหนุในการควบคุมนโยบายทางการเมือง บรรดาผู้นำทางการเมืองตลอดจนสภา
 ผู้แทนและรัฐบาลไปในที่สุด และ "เหยื่อ" รายแรกของสมัชชาแห่งชาติก็คือ พวกผู้นำของพรรค
 ประชาธิปไตย ซึ่งถูก "เชิญ" ด้วยคำชี้แจงข้อกล่าวหาที่พรรคนั้นมีต่อพระองค์ ผลของการ "สนทนา"
 กันในที่สาธารณะระหว่างเจ้าสีหนุกับบรรดาผู้นำของพรรคประชาธิปไตย ก็คือ ความพ่ายแพ้ของ
 บรรดาผู้นำเหล่านั้นต่อศักดิ์ศรีและบุคลิกภาพของเจ้าสีหนุ และพรรคประชาธิปไตยก็สลายตัวไป
 ในที่สุด^๓

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเจ้าสีหนุทรงมีวิธีการแก้ปัญหาการ เป็นผู้นำฝ่าย
 นิติบัญญัติ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาการที่จะเข้ามาใช้อำนาจในทางบริหารด้วยอย่างแยบยล ทั้งนี้
 โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญหลายประการด้วยกันคือ บุคลิกภาพและบารมีที่พระองค์ได้สร้าง
 สมไว้กับชาวเขมรประการหนึ่ง อำนาจบริหารที่ยังอยู่ในความควบคุมของพระองค์ประการหนึ่ง
 และการยอมรับจากบรรดาข้าราชการรวมทั้งผู้นำทางการเมืองบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ฝ่ายขวาที่ยังสามารถที่จะมองเห็นผลประโยชน์จากการอยู่ใต้การนำของพระองค์อีกประการหนึ่ง

^๑ คุภาคนวาท รัฐธรรมนูญเขมร.

^๒ Kahin (ed.), op. cit., p. 624.

^๓ Kahin, loc. cit.

ฯลฯ ต่อจากนี้ไปเราก็จะได้มาทำการพิจารณาเกี่ยวกับกลุ่มสังคมนิยมซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของเจ้าสีหนุ สำหรับสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและรักษาอำนาจทางการเมืองปกครองของพระองค์เอาไว้ โดยเราจะเข้าถึงในรายละเอียดบางความสมควร

มีผู้อธิบายกลุ่มสังคมนิยมไว้หลายแนวความคิดด้วยกัน Rienhard Bendix ซึ่งเน้นเกี่ยวกับลักษณะผู้นำกล่าวว่า "the conception of the Sangkum party as a royal following of the entire people may be considered, similarly, a transmutation of subjects into citizens with the ideology of the people's loyalty to the king virtually intact" ส่วน Michael Leifer ซึ่งเน้นในด้านลักษณะของสถาบันได้อธิบายว่า "This organization was formed as a loose coalition out of a combination of cliques, and factions based on royal connexion, family extension, redundant political groupings, special interests and ideological learnings. Accordingly, Sangkum is not a naturally cohesive grouping but reflects the disparate affinities of those involved in Cambodian political life" นอกจากนี้ยังกล่าวถึงพื้นฐานของกลุ่มสังคมนิยมนี้อีกว่า "Indeed, Sangkum's standing in the country derives from the umbilical (cord connecting embryo with its mother)? political union between Sihanouk and the people"^๒

^๑ Bendix, op. cit., p. 34.

^๒ Michael Leifer, "The Failure of Political Institutionalization in Cambodia", Modern Asian Studies, Vol. 2 Part 3 April 1968, p.129.

ลักษณะของกลุ่มสังคมนานาชาติ Leifer และ Bendix ว่าไว้ มีส่วนถูกด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าแต่ละคนก็เน้นถึงแต่ละแง่มุมของกลุ่มสังคมนานาชาติเท่านั้นเอง สำหรับในที่นี้เราจะเน้นถึงกลุ่มสังคมนานาชาติว่าเป็นเครื่องมือของเจ้าสีหนุซึ่งใช้รวบรวมบรรดานักการเมืองทั้งหลายของเขมรเข้ามาไว้ภายใต้การปกครองของพระองค์ และส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งในนามของพระองค์ เพื่อเข้าไปครองอำนาจทั้งทางฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารสืบต่อไป หรือถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง กลุ่มสังคมนานาชาติก็คือองค์กรที่เจ้าสีหนุทรงตั้งขึ้นเพื่อความชอบธรรมในการที่พระองค์จะเข้ามาควบคุมอำนาจทางการเมืองได้ตามกฎหมายของรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๗ นั้นเอง

รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มสังคมนานาชาติ นั้น พิจารณาตามรัฐธรรมนูญในการจัดตั้งกลุ่มมาตรา ๔ ได้ระบุไว้ว่า "สังคมนานาชาติมีชื่อพรรคการเมือง" และมาตรา ๖ ข้อ ๑ ก็ระบุไว้อีกว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกในสังคมนานาชาติจะต้อง "ไม่มีชื่อเป็นสมาชิกในคณะพรรคการเมืองใด ๆ" นี้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่ต่อต้านพรรคการเมืองของเจ้าสีหนุ ดังที่พระองค์ได้ให้สัมภาษณ์กับนาย จิ้ง ลากูตีร์ ว่า "ระบบพรรคการเมือง การให้สัญญาแก่ประชาชนจนเลยขอบเขตการแตกแยกภายใน ความอ่อนแอของอำนาจการปกครองก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยวินัยและการตัดสินใจเด็ดขาดอย่างใดไม่ได้" ๑ อย่างไรก็ตาม โดยข้อเท็จจริงแล้ว ลักษณะของสังคมนานาชาติก็คือพรรคการเมืองเราดี ๆ นี้เอง แม้เจ้าสีหนุจะหลีกเลี่ยงการใช้คำว่าพรรคการเมืองก็ตาม ทั้งนี้เพราะเหตุว่า กลุ่มสังคมนานาชาติประกอบด้วยองค์ประกอบของความเป็นพรรคการเมืองตามหลักวิชารัฐศาสตร์อยู่ครบถ้วน กล่าวคือ มีการจัดองค์กรของกลุ่มอย่างมีระเบียบ มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการเมือง และมีความพยายามที่จะนำวัตถุประสงค์ของตนนั้นไปปฏิบัติให้ได้นั่นเอง โดยการสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อจะได้มีโอกาสเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลในการปกครองประเทศ เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้จะเรียกกลุ่มสังคมนานาชาติว่า พรรคสังคมนานาชาติ

๑ สว่าง วงศ์พัทพันธุ์, เรื่องเกม, หน้า ๗๘.

ในเรื่องของการจัดองค์กรของพรรคสังคมนั้น จะเห็นได้อย่างแจ่มชัดจากธรรมนูญของพรรคหมวด ๕ ภาคที่ ๑, ๒ และ ๓ ตั้งแต่มาตรา ๑๒ - ๒๔ (ดูภาคผนวกว่าด้วยระเบียบการของสังคมนิยม) ส่วนในเรื่องของวัตถุประสงค์ทางการเมืองก็ได้มีระบุไว้ในหมวดที่ ๒ มาตรา ๓ และ ๔ เช่นในมาตรา ๓ ซึ่งกล่าวถึงความประสงค์ที่จะสร้างความมั่นคงและเที่ยงธรรมด้วยอุบายการที่จะปลุกสามัคคีธรรมแก่ประชาชนชาติเขมร เพื่อให้กำเนิดขึ้นในประเทศเขมรซึ่งลัทธิประชาธิปไตย สังคมนิยม และความเสมอภาค..... ฯลฯ หรือในมาตรา ๔ ที่ว่า ขบวนการของสังคมนิยมเป็นองค์กรรวบรวมชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรม คอร์รัปชั่น การรีดนาทาเร้น และการกดขี่..... ฯลฯ สังคมนิยมจะรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีแห่งชาติ ฯลฯ (ดูภาคผนวก) สำหรับเรื่องการส่งตัวแทนเข้าสมัครรับเลือกตั้งนั้น ระเบียบของพรรคสังคมนิยม ก็ได้กล่าวไว้ในภาคที่ ๓ มาตรา ๒๓ อันว่าด้วยการประชุมระดับสภาจังหวัดของพรรคว่า "เป็นการแสดงออกซึ่งความเห็นส่วนรวมอันจะเป็นแนวทางต่อไป และเป็นการยืนยันการแต่งตั้งผู้สมัครเข้าคัดเลือกทั่วไป หรืออย่างน้อยก็แสดงว่าการเลือกตั้งนั้นได้รับการรับรองจากหน่วย ตำบล อำเภอ และนครแล้ว" (ดู ม.๒๓ ภาคผนวกระเบียบของขบวนการสังคมนิยม) ซึ่งนี่แสดงให้เห็นว่า พรรคสังคมนิยมมีความกังวลสนใจโดยตรงกับการเลือกตั้งของชาติ โดยนัยดังกล่าว สังคมนิยมจึงเป็นพรรคการเมืองอย่างสมบูรณ์แบบ นอกจากในระเบียบการเท่านั้นที่เขียนไว้ว่า ขบวนการสังคมนิยมมีไว้เพื่อพรรคการเมืองอื่นเนื่องมาจากการที่เจ้าสิทธิไม่ชอบพรรคการเมือง เป็นการส่วนตัว

ในด้านการควบคุมกิจการภายในของพรรคสังคมนิยม นั้น ถ้าดูตามธรรมนูญของพรรคเป็นหลักก็น่าจะกล่าวได้ว่า การควบคุมของพรรคนี้มีแกนสำคัญอยู่ที่ตัวเจ้าสิทธิโน้นเอง ซึ่งหมายความว่าเจ้าสิทธิก็คือหัวหน้าพรรคผู้มีอิทธิพลเหนือพรรคในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ โดยที่พระองค์ทรงใช้กลยุทธ์หลายประการด้วยกันในการร่างธรรมนูญของพรรคสังคมนิยม ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๑๓ ของหมวด ๕ ที่กล่าวถึงกรรมกรกลางของพรรค ซึ่งระบุไว้ว่าคณะกรรมการกลางของพรรคต้องรับการช่วยเหลือและคำปรึกษาจากประธานที่ปรึกษาหนึ่งคน และที่ปรึกษาทางการเมืองสามคน ในกรณีใดที่มติของคณะกรรมการกลางมีคะแนนเสียงเท่ากัน ก็ให้ประธานที่ปรึกษาและที่ปรึกษาทางการเมืองนั้นลงคะแนนด้วย ถ้าหากเสียงยังเท่ากันอีกก็ให้ประธานที่ปรึกษาเป็นผู้ชี้ขาด

(ม.๑๓) เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าตำแหน่งประธานที่ปรึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในพรรคสังคมนำแล้วใครเล่าจึงจะมีคุณสมบัติพอที่จะดำรงตำแหน่งนี้ได้ ซึ่งธรรมนูญของพรรคสังคมนำ ก็ระบุไว้อีกว่า "ประธานที่ปรึกษาตามหลักการ เป็นผู้ประกอบประโยชน์อย่างใหญ่หลวงมาให้ประเทศกับพหุชน และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวีรบุรุษของชาติ มีบทบาทอันประกันความเป็นปึกแผ่นระหว่างสมาชิกของสังคมนำ และกระตุ้นเตือนให้แสดงบทบาทของชาติขึ้นตามพฤติการณ์ที่ต้องการ" (ม.๑๔ ธรรมนูญพรรคฯ) โดยนัยของมาตรานี้ประธานที่ปรึกษาของพรรคสังคมนำ จะเป็นใครอื่นไปไม่ได้นอกจากเจ้านโรคมสิहनแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น

นอกจากการควบคุมพรรคผ่านทางตำแหน่งประธานที่ปรึกษาแล้ว เจ้าสีหนุยังทรงมีวิธีการควบคุมเลขาธิการพรรค คณะกรรมการกลางพรรคและองค์กรอื่น ๆ ของพรรคด้วยวิธีการใช้การประชุมใหญ่ของพรรคเป็นเครื่องมืออีก ตามมาตรา ๒๔ ของระเบียบสังคมนำ ในภาคที่ ๓ อันว่าด้วยสภา ซึ่งระบุไว้ว่าให้มีการประชุมสมัชชาแห่งชาติ เป็นสมัยประชุมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง แต่การประชุมวิสามัญจะกระทำได้ตามความต้องการโดยเลขาธิการพรรค เป็นผู้เรียกประชุมสมัชชาแห่งชาติของพรรคสังคมนำ นี้ก็คือ สมัชชาแห่งชาติที่เจ้าสีหนุทรงนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๗ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๗ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง ดังนั้นสมัชชาแห่งชาติจึงมีองค์ประกอบของสมาชิกผู้เข้าประชุมจากตัวแทนพรรคสังคมนำ ของหน่วย ตำบล อำเภอ จังหวัด และนคร ฯลฯ สมัชชาแห่งชาตินี้มีอำนาจตั้งคณะกรรมการกลางโดยการเลือกตั้งทุกปี และในการปกครองภายในขบวนการสังคมนำ เลขาธิการต้องรับคำสั่งจากสมัชชาแห่งชาติ เพราะฉะนั้น ในที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติของขบวนการสังคมนำ ซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมากที่มีระดับของพื้นฐานทางการ เมืองแตกต่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในชนบท ทำให้เจ้าสีหนุทรงสามารถ "ปลุกกระดม" หรือ โน้มน้าวความคิดเห็นของผู้เข้าประชุมได้ดีกว่าผู้นำทางการเมืองคนอื่นด้วย บุคลิกภาพและ ศักดิ์ศรีของพระองค์ที่อยู่เหนือผู้อื่นเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้พระองค์ได้สอดส่องหน่วยงานระดับต่าง ๆ ของพรรคที่เข้ามาร่วมประชุมด้วยว่ามีความเคลื่อนไหวหรือแนวโน้มทางการ เมืองอย่างไรบ้าง เราจะเห็นได้ว่าสมัชชาแห่งชาตินี้เป็นวิธีการควบคุมพรรคสังคมนำ ที่สำคัญประการหนึ่งของเจ้าสีหนุ การควบคุมอีกระดับหนึ่งก็คือ การควบคุมระดับการประชุมสภาจังหวัด ซึ่งระบุไว้ใน ม.๒๓ ของธรรมนูญพรรคฯ ว่า การประชุมดังกล่าวจัดตั้งขึ้น

โดยคณะกรรมการของหน่วยจังหวัดหรือกรุง ความเห็นชอบของผู้แทนซึ่งคณะกรรมการกลาง ได้ตั้งขึ้น ทั้งนี้ โดยการอาศัยอำนาจและหน่วยงานจากส่วนกลาง เจ้าสิทธิก็ยังสามารถควบคุมหน่วยส่วนท้องถิ่นของพรรคสังคมนิยมได้ด้วยอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งนี่เป็นการควบคุมจากส่วนกลางของสังคมนิยมที่ต่อส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

เมื่อพรรคสังคมนิยมประสบชัยชนะอย่างท่วมท้นในการเลือกตั้งปี ค.ศ. ๑๙๕๕ เพราะชื่อเสียงของเจ้าสิทธิและกลไกทางการบริหาร และโฆษณาการของรัฐที่เจ้าสิทธิทรงควบคุมอยู่ในฐานะผู้นำฝ่ายบริหาร พรรคนี้ย่อมจะต้องเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๑๙๕๗ และเจ้าสิทธิก็จะเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่การกลับไม่เป็นเช่นนั้น แม้พระองค์จะสละราชย์เข้ามาพัวพันกับการเมืองอย่างเต็มตัวโดยการก่อตั้งพรรคสังคมนิยม และใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ กำจัดคู่แข่งทางการเมืองออกไป แต่พระองค์ก็ยังมิได้รับรอนเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศอย่างเป็นทางการ เหมือนผู้นำของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ พระองค์ยังคงอยู่ในสถานะของความเป็น "วีรบุรุษแห่งชาติ" ต่อไป โดยทรงควบคุมการบริหารประเทศทางอ้อมในฐานะผู้มีอิทธิพลและเป็น "พิเศษ" กับสถาบันกษัตริย์และควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะประธานที่ปรึกษาสูงสุดของพรรคสังคมนิยม ซึ่งอาศัยฐานะ ๒ ประการนี้ ก็ทำให้เจ้าสิทธิทรงเป็นทั้งผู้ชักใยและผู้สร้างคุลยระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารแต่เพียงผู้เดียว การที่เจ้าสิทธิยังไม่ยอมเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างถาวรในระยะ ๑๙๕๕ - ๑๙๕๗ นั้น น่าจะสันนิษฐานได้ว่ามีสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก พระองค์ทรงเห็นว่าท่ามกลางความแตกแยกที่เฟื่องส่งบดงสด ๆ ร้อน ๆ ของบรรดานักการเมืองเขมร ขณะนั้นถึงแม้พระองค์จะสามารถทำตัวเป็นแกนกลางรวมพวกเหล่านั้นเข้ากลุ่มเดียวกันภายใต้อิทธิพลของพระองค์ได้ แต่ถ้าหากจะทรงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทันทีโดยมีพวกเหล่านั้นร่วมเป็นรัฐบาลแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดความพลัดปลั่งหรือเสื่อมเสียในการปกครองทั้งค่านิยมและการบริหารงานได้ อันเนื่องมาจากความแตกแยกทางด้านความคิดและผลประโยชน์ของบรรดานักการเมืองดังกล่าว ฉะนั้นในระยะเริ่มแรกพระองค์จึงต้องการที่จะ "กำกับ" แนวทางของการเมืองการปกครองอยู่ห่าง ๆ ก่อน ควบคุมสถานการณ์ทั้งหลายของพระองค์ที่พระองค์เองได้เป็นผู้เสริมสร้างขึ้น และอาจต้องมาบีบคั้น

โดยตรง เป็นครั้งคราวด้วย เหตุผลที่ว่าเป็นการแก้ไขความยุ่งยากของชาติให้ผ่านพ้นไป ซึ่งวิธีการเช่นนี้ยิ่ง เป็นกร เสริมให้ฐานะความเป็นผู้นำของเจ้าสีหนุมีความ "เกิน" ยิ่งขึ้นอีกตลอดจนเป็นการย่ำเท้าบรณนักรการเมืองเขมรทั้งหลายเห็นถึงความวุ่นวายอันไม่ก่อประโยชน์แก่พวกตนเลย ถ้าปราศจากการ "ชี้นำ" ของพระองค์ เหตุผลประการที่สองที่เจ้าสีหนุยังไม่ทรงเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่แรกนั้น น่าจะเป็นควาว่าพระองค์ต้องการให้มีเวลาเพื่อศึกษา และ "ทดสอบ" "เครื่องมือ" ต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองที่พระองค์ได้ทรงประจักษ์รู้ขึ้นว่ามีข้อบกพร่องอย่างไร และใช้ไต่ผลมากน้อยเพียงไรก็เป็นได้

สถานการณ์ได้เป็นไปอย่างที่เราสีหนุทรงคิดไว้ ทั้งจะเห็นจากการที่ระหว่างปี ๑๙๕๕ - ๑๙๕๘ นั้น เขมรเปลี่ยนรัฐบาลถึง ๑๐ ครั้ง ทั้ง ๆ ที่ รัฐสภาภักดิ์รัฐบาลอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคสังคมนิยมเพียงพรรคเดียว^๑ ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุของการแข่งขันกันภายในระหว่างสมาชิกพรรคสังคมนิยมด้วยกันบ้าง สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเองบ้าง^๒ เพราะพรรคนี้เป็นที่รวมของนักการเมืองหลายพวกหลายเหล่าทั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ระหว่างนี้เจ้าสีหนุก็ได้ทรงเข้ามาควบคุมสถานการณ์ด้วยการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง ๔ ครั้งด้วยกัน คือ ในระหว่างตุลาคม ๑๙๕๕ - มกราคม ๑, ๕๖, กุมภาพันธ์ ๑๙๕๖ - มีนาคม ๑๙๕๖, กันยายน ๑๙๕๖ - ตุลาคม ๑๙๕๖ และเมษายน ๑๙๕๗ - มิถุนายน ๑๙๕๗ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ เจ้าสีหนุจึงแนะนำให้พระราชบิดาทรงยุบสภาเสียในเดือนมกราคม ๑๙๕๘ และตั้งรัฐบาลรักษาการขึ้นอีก ๒ ชุด โดยมีสมเด็จเป็ญนุค (Penn North) คนสนิทของเจ้าสีหนุเป็นนายกรัฐมนตรีทั้ง ๒ ครั้ง ก่อนจะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้ง

^๑ นักศึกษาโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่นที่ ๑๓ กลุ่มที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒, การศึกษาพื้นที่ประเทศกัมพูชา (กรุงเทพฯ : โรงเรียนสงครามจิตวิทยา, พ.ศ. ๒๕๑๒), หน้า ๕๑ - ๕๕.

^๒ Kahin (ed.), op. cit., p. 622.

ใหม่ ซึ่งกำหนดขึ้นในวันที่ ๒๓ มีนาคม ๑๙๕๕^๑

การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งนี้ เจ้าสิทธิโคตรงใช้วิธีการนอกเหนือรัฐธรรมนูญ (extraconstitutional means) ในการขอประชามติจากประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลง สักส่วนระหว่างประชาชนกับผู้แทนราษฎรเสียใหม่ คือจากประชาชน ๑๐,๐๐๐ คน ต่อผู้แทน ๑ คน เป็นประชาชน ๓๐,๐๐๐ คน ต่อผู้แทน ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในการเลือกตั้งครั้งนี้จะให้ ผู้หญิงชาวเขมรมีสิตหรือออกเสียงลงคะแนนด้วย ซึ่งจะทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภา เพิ่มขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มความยุ่งยากแก่เจ้าสิทธิมากยิ่งขึ้นสำหรับการที่จะควบคุมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนได้อย่างใกล้ชิดและทั่วถึง พระองค์จึงต้องไขประชามติแก้ไขปัญหากังกล่าวเสีย ซึ่งก็ย่อมประสบผลสำเร็จด้วยความสนับสนุนของบรรดาข้าราชการ ส่วนท้องถิ่นของ เขมรอันเป็น ตัวจักรสำคัญในการรวบรวมประชาชน เข้ามาลงคะแนน ซึ่งให้การสนับสนุนข้อเสนอของ เจ้า สิทธิถึง ๘๘% ของผู้ออกเสียงทั้งหมด^๒ และเป็นผลให้จำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรมีเพียง ๒๑ ที่นั่งเท่านั้น^๓

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เจ้าสิทธิยังทรงคิดค้นหาวิธีการใหม่สำหรับการควบคุมบรรดาสมาชิกสภาของพรรคสังคมนิยมให้รัดกุมยิ่งขึ้นไปอีก โดยพระองค์ทรงตั้งคณะกรรมการพิเศษของ พรรคขึ้นชุดหนึ่ง มีหน้าที่คัดเลือกตัวแทนเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และพระองค์ทรงสงวนสิทธิ์ใน การคัดสรรคัดเลือกขั้นสุดท้ายเอาไว้^๔ วิธีนี้ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนของพรรคสังคมนิยมต้อง "ขึ้น"

^๑ คณะนักเรียนโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่นที่ ๑๓ กลุ่มที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒, เรื่อง เก็บ หน้า ๕๕.

^๒ Kahin (ed.), *op. cit.*, p. 624.

^๓ คณะนักเรียนโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่นที่ ๑๓ กลุ่มที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒, เรื่อง เก็บ หน้าเดียวกัน.

^๔ Kahin, *op. cit.*, p. 625.

อยู่กับเจ้าสีหนุมากขึ้นอีก และการคัดเลือกตัวแทนของพรรคครั้งนี้ก็ปรากฏว่ามีผู้แทนเก่าเพียง ๕ คนเท่านั้น นอกนั้น เป็นนักการเมืองหน้าใหม่ทั้งหมด เป็นคนหนุ่มที่เพิ่งกลับมาจากการศึกษาในประเทศฝรั่งเศสเสียส่วนใหญ่ ซึ่งปรากฏว่าการคัดเลือกนักการเมืองหน้าใหม่เข้ามาเป็นตัวแทนของพรรคครั้งนี้ให้ประโยชน์แก่เจ้าสีหนุไม่น้อย กล่าวคือ ประการแรก พวกนี้เมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎรย่อมจะมีความสำคัญได้ดีกว่าพวกนักการเมืองเก่า ๆ ทั้งหลายว่าตนได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนครั้งนี้เพราะอาศัยบารมีของเจ้าสีหนุเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้เป็นการง่ายสำหรับเจ้าสีหนุในการ "ชักนำ" คนเหล่านี้ ประการที่สอง พวกนักการเมืองใหม่ ๆ เหล่านี้ย่อมจะมีประสบการณ์น้อยกว่าตนเก่าทำให้เจ้าสีหนุสามารถชักลดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ทางการเมืองกับพวกหน้าใหม่ได้สะดวกยิ่งขึ้น ประการสุดท้าย พวกนักการเมืองรุ่นใหม่มียอมสร้างบารมีกับประชาชนในเขตตนได้ยาก เพราะ เพิ่งจะเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองและการเข้ามามีบทบาทครั้งแรก ก็เป็นในฐานะตัวแทนของเจ้าสีหนุ "ผู้ยิ่งใหญ่" เสียอีกด้วย ดังนั้น การกระทำอันใดที่ทำให้ประชาชนพอใจก็เท่ากับว่าเป็นเพราะเจ้าสีหนุนั่นเอง "สั่ง" ให้ทำเช่นนั้น นอกจากนี้หากเจ้าสีหนุเห็นพวกรุ่นใหม่คนไหนเริ่มจะมีความสำคัญในเขตเลือกตั้งของตน ก็อาจจะโยกย้ายให้ไปสมัครรับเลือกตั้งในเขตอื่น หรืออ้างเหตุผลต่าง ๆ นานา ไม่ส่งเข้าเป็นตัวแทนพรรคในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็ได้ เจ้าสีหนุจึงทรงสามารถควบคุมการสร้างตนเองของนักการเมืองรุ่นใหม่ได้ก็พอสมควร

จะเห็นได้ว่า เจ้าสีหนุทรงแก้ไขปรับปรุงวิธีการควบคุมหรือกำกับความเป็นไปทางการเมืองของเขมรให้รัดกุมยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากบทเรียนที่ทรงได้รับมาในระหว่างปี ๑๙๕๕- ๑๙๕๘ อย่างไรก็ตามภายหลังจากเลือกตั้งเมื่อเดือนมีนาคม ๑๙๕๘ ซึ่งพรรคสังคมนิยมได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นและมีที่นั่ง ๑๐๐% ในสภาอีกครั้งหนึ่งแล้ว เจ้าสีหนุก็ยังไม่ทรงผลิผลิลาเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พระองค์ทรงจนกระทั่งรัฐบาลเผชิญกับปัญหาการขาดเสถียรภาพอีก จนต้องลาออกไปในเดือนมิถุนายน ๑๙๕๘^๑ พระองค์จึงทรงเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองเมื่อเดือน

^๑ คณะนักเรียนโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่นที่ ๑๓ กลุ่มที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒, เรื่องเสริม, หน้า ๕๖.

กรกฎาคม ๑๕๕๘ ในฐานะผู้สร้างความสามัคคีในชาติ และต้องการให้มีเสถียรภาพแห่งรัฐบาล เพื่อบริหารประเทศให้รุ่งเรืองสืบต่อไป ซึ่งนับแต่นั้นมาจนถึงปี ค.ศ. ๑๕๖๐ เจ้าสีหนุก็ทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนี้นับแต่ผู้เดียว ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนตัวคณะรัฐมนตรีอีกหลายครั้ง แต่ตัวนายกรัฐมนตรียังคงเดิม เพราะฉะนั้น การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีของเจ้าสีหนุในแต่ละครั้ง ก็อาจจะ เป็นยุทธวิธีทางการเมือง เพื่อสร้างคุลย์แห่งความพอใจระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ภายในพรรคสังคมนี้อย่างหนึ่ง และ เพื่อเป็นการให้คุลย์ให้โทษกับแก๊งผู้ร่วมงานกับพระองค์อีกประการหนึ่งก็เป็น ได้ ๑๓๓

การเมืองการปกครองของเขมรภายหลังการเลือกตั้งปี ๑๕๕๘ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่เจ้าสีหนุทรงเข้ามาใช้อำนาจนิติบัญญัติและบริหารด้วยตนเอง พร้อมกับเพิ่มวิธีการควบคุมบรรดานักการเมืองทั้งหลายให้ใกล้ชิดและรักภักดียิ่งขึ้น ก็เป็นอันว่าพระองค์ทรงรวบรวมอำนาจซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ๑๕๔๗ มาไว้ที่พระองค์แต่เพียงผู้เดียวทั้งทางนิตินัยและพฤตินัยอย่างไรก็ตาม ในเดือนมีนาคม ๑๕๕๕ ก็มีปฏิกริยาต่อต้านขึ้นจากผู้นำทางการเมืองบางคน ทั้งนี้โดยเจ้าสีหนุทรงจับแผนการขบถของนาย Dap Choun ข้าราชการและผู้นำทางการเมืองจังหวัดเสียมราฐ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ใหญ่และสำคัญแห่งหนึ่งของเขมรได้ นายคาบชานผู้นี้เป็นเขมรอริสระมาก่อน และเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อเจ้าสีหนุจนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่เจ้าสีหนุไว้วางใจที่สุดคนหนึ่งในภายหลัง แผนการล้มล้างเจ้าสีหนุครั้งนี้มีนาย แซม ซารี (Sam Sary) นักการเมืองผู้เคยและอยู่ภายใต้เจ้าสีหนุมาก่อน และชักใจกันจนแปรพักตร์ไปเป็นรองหัวหน้าเขมรเสรีเป็นผู้ร่วมมือด้วย ทั้งนี้โดยเจ้าสีหนุทรงกล่าวว่า "แผนร้ายนี้ ร่างขึ้นมาโดยจอมพลคนหนึ่ง ผู้เป็นผู้นำของประเทศข้างบ้านเรากับนักการทูตต่าง ๆ ประเทศ และนาย ชัน ง็อก ทันท์ (หัวหน้าเขมรเสรี)" ๑๓๔ ตลอดจนหน่วย

^๑ คณะนักเรียนโรงเรียนสงครามจิตวิทยา รุ่นที่ ๑๓ กลุ่มที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๒, เรื่อง เกม หน้า ๕๗ - ๕๘.

^๒ สุทธินันท์, เรื่อง เกม, หน้า ๑๔๔.

สืบราชการลับของสหรัฐ (C.I.A.) ก็เข้ามามีส่วนร่วมในแผนขบถครั้งนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งไม่ว่าจะด้วยสาเหตุอะไรก็ตามที่มาส่วนหนึ่งของการพยายามล้มล้าง เจ้าสีหนุครั้งนี้ ก็น่าจะเนื่องมาจากความไม่พอใจของนักการเมือง เขมรบางคนเห็นว่า เจ้าสีหนุทรงมีอำนาจมากเกินไป และก้าวก่ายการดำเนินงานของตนมากเกินไปเอง ผลของความพยายามครั้งนี้ก็คือความล้มเหลวของฝ่ายขบถ โดยเจ้าสีหนุทรงส่งทหาร ของรัฐบาลกลางไปจับกุมตัวนายคานชานไว้ก่อนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๕๕ แล้วนายคานชานก็ถูกยิงตายขณะที่พยายามจะหนีในที่สุด แผนการครั้งนี้เป็นเพราะเจ้าสีหนุทรงรู้ระแคะระคายมาก่อน และขาดการสนับสนุนที่เพียงพอทั้งจากผู้นำทางการเมืองของเขมรเอง และจากภายนอกประเทศ การปราบปรามจึงสั้นและรวดเร็ว^๑

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะหรือวิธีการทางการเมืองการปกครองที่เจ้าสีหนุทรงวางโครงสร้างไว้แล้วประกอบกับพื้นฐานทางการเมืองของเขมรในเวลานั้นก็จะเห็นได้ว่า ระบบการปกครองเช่นนี้จะดำเนินไปได้ก็อีกนานพอสมควรโดยที่นโยบายและประสิทธิภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจะไม่มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งเท่าใดนัก ทั้งนี้เป็นเพราะ :-

ก. พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับพื้นฐานทางอุดมการณ์และศาสนา ตลอดจนลักษณะของโครงสร้างทางสังคมของชาวเขมรนั้น มีความคุ้นเคยต่อการปกครองระบอบกษัตริย์มาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปี ทำให้ชาวเขมรย่อมไม่สามารถเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองมาเป็นระบอบใหม่ได้ในระยะเวลาอันสั้น เพราะฉะนั้น การเมืองการปกครองจึงยังเป็นเรื่องที่ยึดอยู่กับความรับผิดชอบของชนชั้นนำในสังคมโดยเฉพาะตัวเจ้าสีหนุซึ่งเป็น "อดีต" กษัตริย์ และ "ผู้ชชาติ"

ข. พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษา ซึ่งในทางด้านเศรษฐกิจนั้นประเทศเขมรมีความอุดมสมบูรณ์พอที่จะทำให้ชาวเขมรไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจมากนัก กอปรกับการที่ไม่ได้ติดต่อกับภายนอกอย่างเสรี และความเจริญทางด้านการศึกษาที่มีน้อยมาก เพราะฝรั่งเศสคอยควบคุมไว้ (ดูบทที่ ๑) ทำให้ชาวเขมรยังไม่มีความทะเยอทะยานทาง

^๑ Robert E. Gamer, "Cambodia : Country without Parties",

เศรษฐกิจมากนัก ปัญหาทางการพัฒนาเศรษฐกิจจึงไม่รุนแรงแต่อย่างใด ฯลฯ

เพราะฉะนั้น ช่วงระยะเวลาแรก ๆ ของการได้รับเอกราชของเขมร คือ จาก ๑๙๕๓-๑๙๖๐ พื้นฐานทางคนต่าง ๆ ทางการเมืองของประเทศ จึงเอื้ออำนวยต่อการใช้ยุทธวิธีทางการเมืองของ เจ้าสีหนุอยู่พอสมควร ถ้าไม่คิดถึงความบีบคั้นทางการเมืองระหว่างประเทศ และความที่เจ้าสีหนุทรงเกรงว่า ความแตกแยกภายในระหว่างพระองค์กับนักการเมืองส่วนใหญ่ของเขมรจะทำให้ศัตรูตามประวัติศาสตร์ของเขมรมีโอกาสแสวงหาประโยชน์ได้แล้ว พระองค์ก็คงจะรวมอำนาจทางการเมืองการปกครอง เข้ามายู่ในมือของพระองค์ตามแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชแล้ว เป็นแน่

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เราจะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของการปกครองยุคเจ้าสีหนุระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๕๕ นั้น เจ้าสีหนุทรงใช้วิธีการแบบบุคคลิกภาพ หรือที่ Wriggins เรียกว่า Projection of the Personality เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะสถานการณ์ขณะนั้นซึ่งเจ้าสีหนุเองประสบภัย ทำให้ไม่มีกฎเกณฑ์ทางการเมืองที่แน่นอนอันเป็นการเอื้ออำนวยต่อการใช้บุคคลิกภาพเป็นอย่างดี และพระองค์ก็อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบผู้อื่น เพราะทรงเป็นกษัตริย์ของเขมรซึ่งมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ กับพื้นฐานทางอุดมการณ์และความเชื่อถือศอยสนับสนุนอยู่ ทำให้ฐานะของผู้นำที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งอยู่นั้นมีทั้งความชอบธรรม (Legitimacy) และมีลักษณะเป็นสถาบัน (Institutionalization) ผลก็คือ พระองค์ย่อมมีความ "เด่น" กว่าผู้นำอื่น ๆ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในระยะที่ประเทศกำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ ซึ่งพร้อมกันนั้นก็เท่ากับเป็นการเสริมสร้างฐานะ และบุคคลิกภาพของพระองค์ให้มั่นคงยิ่งขึ้นอีกด้วย

วิธีการปกครองที่พระองค์ทรงใช้ในระยะแรกนั้นดำเนินไปได้ เพราะการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ของการได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจและการสืบทอดอำนาจที่วางไว้อย่างแน่ชัด แต่ต่อมาเมื่อมีปฏิกิริยาจากอิทธิพลของการเมืองระหว่างประเทศ และจากกลุ่มผู้สนับสนุนพระองค์ซึ่งมีที่ท่าว่าจะแตกแยกกันออกไป ถ้าหากไม่ให้พวกนั้นได้มีโอกาสเข้ามารวบรวมนำอำนาจทางการเมืองการปกครองด้วย โดยมีหลักประกันใน

การเข้ามาอำนาจ ไร้อำนาจ และสืบทอดอำนาจแก่พวกเหล่านั้นบ้างตามสมควร พระองค์จึง
 ต้องยอม เสียสละความได้เปรียบที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมเสีย และหันมาใช้ระเบียบกติกากฎหมาย การเมือง
 ตามแบบสมัยนิยม โดยพยายามแสวงหาความได้เปรียบให้แก่ตัวพระองค์เองมากที่สุดเท่าที่จะ
 เป็นไปได้ ถึงที่ใดกล่าวมาแล้วตามลำดับในตอนที่ ๒ โดยการที่เจ้าสีหนุทรงพยายามจะใช้
 สถาบันกษัตริย์เป็นเครื่องมือของพระองค์ และพระองค์ทรงพยายามสร้างฐานะของความเป็น
 ผู้นำทั้งทางฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ ในทางปฏิบัติพระองค์จะทำแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้ ดังนั้น
 พระองค์ก็จึงตั้งกลุ่มหรือพรรคสังคมนิยมขึ้นเป็นเครื่องมือในการดำเนินการปกครอง ตั้งแต่
 ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ เป็นต้นไป อันเป็นลักษณะของวิธีการที่ Wriggins เรียกว่า Building
 Organization นั้นเอง ดังนั้นช่วงที่สองของการเมืองการปกครอง เขมรในสมัยเจ้าสีหนุนี้
 พระองค์จึงทรงใช้ทั้งการเมืองและองค์การพร้อมกันไปในการปกครองประเทศ เพื่อให้ได้ทั้งพระ-
 ราชอำนาจและ เสถียรภาพทางการเมืองควบคู่กันไป

การปกครองในลักษณะดังกล่าวของเจ้าสีหนุจะอยู่ได้นานพอสมควร ถ้าหากเจ้าสีหนุ
 จะค่อย ๆ ปรับปรุงนโยบายและกลไกทางการเมืองการปกครองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตนให้
 เปลี่ยนแปลงไปอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะค่อย ๆ แปรเปลี่ยนไป และให้เข้า
 กันได้กับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมทางบ้านต่าง ๆ จากการติดต่อกับต่างประเทศ ซึ่งจะเป็น
 การกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในค่านิยมเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตามมาในหมู่ชาวเขมรทั้ง
 หลาย แต่อย่างไรก็ตามได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างกระทันหันในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็น
 เหตุการณ์สุกวิสัยจะแก้ไขได้และมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเมืองการปกครองในยุคต่อมา
 ของเจ้าสีหนุ

เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อระเบียบทางการเมืองที่เจ้าสีหนุได้ทรงวางไว้อย่างสำคัญนั้น
 ก็คือ การสวรรคตของกษัตริย์สุรยามฤต พระราชบิดาของเจ้าสีหนุ ซึ่งนี้ย่อมส่งผลมาให้ยังฐานะ
 ของเจ้าสีหนุที่จะต้องขึ้นครองราชย์สืบต่อไปตามกฎหมายเหี้ยมบาด เพราะถ้าหากเจ้าสีหนุเป็น
 กษัตริย์ และชาติอิสระในการดำเนินงานทางการเมือง เพื่อควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร
 ตลอดจนเพื่อลดทอนความขัดแย้งระหว่างบรรดานักการเมือง เขมรแล้ว ความแตกแยกเป็นกลุ่ม

ด้วยเหตุว่าต้องการที่จะดำรงสถานะแห่งอำนาจดั้งเดิมของตนไว้ ในเวลาเดียวกันก็ไม่ต้องการให้ผู้อื่นขึ้นมาเป็นกษัตริย์อีกด้วย เพราะเกรงว่าจะทำให้ความสัมพันธ์ของโครงสร้างแห่งอำนาจที่พระองค์ทรงสร้างไว้นั้นสูญเสียระเบียบไปได้ เนื่องจากขาดเสียซึ่งความสัมพันธ์ส่วนตัวที่แนบแน่นอันเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองจากสถาบันกษัตริย์ของเจ้าสีหนุ ดังนั้นพระองค์จึงต้องทรงหาทางออกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้จะได้ประโยชน์หลายประการในเวลาเดียวกัน คือ

๑. รักษาสถาบันกษัตริย์ไว้ให้มีความศักดิ์สิทธิ์และบริสุทธิ์ เช่น เดิม
๒. พระองค์เองไม่ต้องขึ้นครองราชย์ พร้อมกับก็ไม่ให้ผู้อื่นครองราชย์ด้วย
๓. รักษาไว้ซึ่งโครงสร้างแห่งอำนาจดั้งเดิมที่ตนได้สร้างไว้แต่ก่อนแล้วด้วย

ทางออกของเจ้าสีหนุในการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว เป็นไปตามลำดับขั้นที่เราพอจะมองเห็นได้ดังนี้ คือ ถึงแม้ว่าขณะนั้นผู้นำทางการเมืองของเขมรบางกลุ่มย่อมต้องการที่จะให้เจ้าสีหนุทรงขึ้นครองราชย์เสีย เพื่อจำกัดให้หนทางของการครองอำนาจซึ่งเจ้าสีหนุก็ทรงรู้พระองค์เองดี เพราะฉะนั้นในขั้นแรกที่พระองค์ยังทรงหาทางออกไม่ได้เจ้าสีหนุก็ทรงตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดินขึ้นมาก่อน โดยให้เจ้าศรีสวัสดิ์ มณีเรศ (Monireth) ซึ่งฝรั่งเศสระงับการขึ้นครองราชย์เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๑ ดำรงตำแหน่งเป็นองค์ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในวันที่ ๖ เมษายน ค.ศ. ๑๙๖๐^๑ เจ้าสีหนุเองก็เคยคิดที่จะให้พระราชมารดาขึ้นครองราชย์เหมือนกัน เพราะคงจะให้ผลไม่แตกต่างจากการที่พระราชบิดาเป็นกษัตริย์แต่อย่างใด หากแต่ขัดด้วยกฎมณเฑียรบาลและโบราณราชประเพณีหรือแม่แต่ในรัฐธรรมนูญเองซึ่งระบุไว้ว่าผู้ครองราชย์ต้องเป็นรัชทายาทเท่านั้น นอกจากนี้อุปนิสัยของพระราชมารดาก็ยังทรง "ปราดเปรียว" ต่างต่างไปจากพระราชบิดาอีกด้วย เจ้าสีหนุจึงตัดสินใจให้พระราชมารดาทรงเป็นเพียงสัญลักษณ์ส่วนหนึ่งของสถาบันกษัตริย์เท่านั้น^๒

^๑ Osborne, *op. cit.*, p. 65.

^๒ สุทธิรักษ์, เรื่อง เกม, หน้า ๒๓๖.

การตั้งคณะผู้สำเร็จราชการของเจ้าสีหนุเป็นเพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้น ความกดดัน
 ทั้งจากบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองและประชาชนเองต้องการเห็นกษัตริย์ขึ้นครองราชย์ โดย
 เฉพาะชนชั้นนำทางการเมืองย่อมปรารถนาจะกำจัดบทบาททางการเมืองของเจ้าสีหนุด้วยการ
 ให้พระองค์เป็นกษัตริย์เสียบ ในขณะเดียวกันเชื้อพระวงศ์อื่นของเขมรก็ย่อมปรารถนาจะขึ้นครอง
 ราชบัลลังก์เพื่ออาศัยเป็นฐานของการสร้างอำนาจสืบต่อไป ซึ่งประวัติศาสตร์การต่อสู้แย่งชิง
 ราชบัลลังก์ของบรรดาเจ้าเขมรก็เป็นเครื่องชี้ให้เห็นอยู่ได้อย่างแจ่มชัด และถ้าเจ้าเขมร
 องค์อื่นขึ้นครองราชย์ ก็แน่นอนว่าย่อมจะเป็นอันครายต่อโครงสร้างแห่งอำนาจที่เจ้าสีหนุได้ทรง
 สร้างไว้ไม่น้อยทีเดียว ในที่สุดเจ้าสีหนุจึงหาทางออกขั้นสุดท้ายโดยเสนอให้มีตำแหน่ง "ประ-
 มุขรัฐ" (Chief of State) ขึ้น

ตำแหน่งประมุขรัฐนี้ ทำหน้าที่ของกษัตริย์ทั้งหมดในขณะเดียวกันสถาบันกษัตริย์ก็ยังคง
 ดำรงอยู่อย่างเดิม เพียงแต่ยังไม่มีผู้ใดขึ้นครองราชย์จนกว่าจะหาผู้ที่ "เหมาะสม" ได้ และ
 เจ้าสีหนุได้ทรงเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สภาราชบัลลังก์ (Royal Council)
 ซึ่งประกอบด้วย ประธานพระบรมวงศานุวงศ์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาที่ปรึกษา
 แห่งราชอาณาจักร (สภาสูง) นายกรัฐมนตรี พระสังฆราชทั้ง ๒ นิิกาย ประธานศาลฎีกา
 โดยมีประธานพระบรมวงศานุวงศ์เป็นประธานสภาราชบัลลังก์^๑ มีอำนาจที่จะมอบ "อำนาจ
 และสิทธิของกษัตริย์" ให้แก่ประมุขของประเทศที่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ซึ่ง
 แสดงออกโดยการเลือกตั้ง^๒ นี้ก็แสดงให้เห็นถึงความต้องการของเจ้าสีหนุที่จะเข้าดำรง
 ตำแหน่งนี้เสียเอง เพราะในการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศแล้วไม่มีใครในเวลานั้นจะเจนจัก
 ในการระดมประชาชน และได้รับการยอมรับจากมวลชนเขมรได้ดีเท่ากับองค์เจ้าสีหนุเป็นแน่

ครั้นแล้วในวันที่ ๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๖๐ ได้มีการขอประชามติ (referendum)
 จากประชาชน ในข้อเสนอดังกล่าวของเจ้าสีหนุ ซึ่งแน่นอนว่าย่อมจะเป็นไปตามความต้อง

^๑ รัฐธรรมนูญเขมร ค.ศ. ๑๙๕๙ มาตรา ๒๘.

^๒ สุทธินันท์ เรื่อง เติม, หน้า ๒๓๘.

การของพระองค์ คือ มีเสียงสนับสนุนข้อเสนอว่า ๒ ล้านคน โดยมีผู้คัดค้านเพียงไม่กี่ร้อย^๑ หลังจากนั้นจึงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมมาตราที่ ๑๒๒ เพื่อให้ประมุขรัฐ เมื่อได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนแล้วจะมีอำนาจและสิทธิ "เหมือนกษัตริย์" ถึงแม้จะไม่ใช่กษัตริย์ ข้อเสนอthis ผ่านรัฐสภาแห่งเขมรโดยเอกฉันท์ (เพราะเป็น "เจตนารมณ์" ของเจ้าสีหนุ) เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๑๙๖๐ และต่อมาในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๑๙๖๐ เจ้าสีหนุก็ทรงเข้าดำรงตำแหน่งประมุขรัฐแห่งประเทศเขมรโดยไม่มีกำหนดเวลา ทั้งนี้จนกว่าจะหาผู้เหมาะสมขึ้นครองราชย์ได้^๒

ตำแหน่ง "ประมุขรัฐ" (Chief of State) ที่เจ้าสีหนุทรงตั้งขึ้นนี้มีประเด็นที่น่าจะนำมาพิจารณาหลายประการด้วยกัน คือ

๑. ตำแหน่งดังกล่าวเป็นวิธีการที่เจ้าสีหนุทรงใช้ก็คั่นไม่ให้เชื้อพระวงศ์คนอื่นของเขมรขึ้นครองราชย์ได้ ในขณะที่เดียวกันคนก็ไม่ต้องสูญเสียโครงสร้างแห่งอำนาจแบบเดิมที่ได้สร้างไว้ และรักษารูปแบบของสถาบันกษัตริย์ให้คงอยู่ด้วย โดยมีเจ้าหญิงโกลธะราชมรคาของเจ้าสีหนุยังทรงดำรงตำแหน่งราชินีอยู่ต่อไป เพื่อเป็นสัญลักษณ์ถึงสถาบันกษัตริย์
๒. ว่างไปแล้ว ตำแหน่งนี้ทำให้เจ้าสีหนุทรงสามารถเข้ามาควบคุมอำนาจทางการเมืองการปกครองได้อย่างใกล้ชิดและแน่นอนยิ่งขึ้นกว่าเดิม แต่ในเวลาเดียวกันฐานะของพระองค์ก็เสี่ยงต่อการเสียหายหรือถูกวิพากษ์วิจารณ์มากยิ่งขึ้นด้วย เพราะทรงมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น เนื่องจากเมื่อพระองค์ทรงเป็นประมุขรัฐ ก็เท่ากับว่าพระองค์ทรงมีอำนาจของกษัตริย์โดยไม่ใช่กษัตริย์ พร้อมกันนั้นพระองค์ทรงเป็นที่ปรึกษาสูงสุดของพรรคสังคมนิยมอีกด้วย ดังนั้นเจ้าสีหนุจึงรวมเอาอำนาจฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติไว้ในตำแหน่งประมุขรัฐนี้อย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งนี่ก็คงจะเป็นความต้องการของเจ้าสีหนุมานานแล้ว แต่ยังไม่แน่ใจหรือสบโอกาสเหมาะเท่า

^๑ สุทธินันท์, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^๒ Osborne, op. cit., p. 67.

ครั้งนี้เป็นแน่ อย่างไรก็ตามการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของเจ้าสีหนุ ย่อมเป็นการทำลายอย่างรุนแรงเพิ่มขึ้นอีก ต่อมาประชาชนชั้นนำทางการเมืองบางกลุ่มของเขมรเวลานั้น ซึ่งถ้าหากบรรดาผู้นำทางการเมืองเหล่านั้นสามารถสร้างความรู้สึกที่ว่าเจ้าสีหนุทรงเป็น "นักการเมืองผู้ครองอำนาจ" มากกว่า "วีรบุรุษแห่งชาติ" ให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวเขมรส่วนใหญ่ได้แล้วก็ย่อมจะเป็นอันตรายต่อฐานะของเจ้าสีหนุอย่างยิ่ง และแน่นอนว่าบรรดานักการเมืองดังกล่าวคงพยายามกระทำเช่นว่าเมื่อโอกาสอำนวยก็จะได้เห็นในตอนต่อไป เพราะฉะนั้นตำแหน่งประมุขรัฐนี้จึงทำให้ฐานะความมั่นคงทางการเมืองของเจ้าสีหนุมีเปอร์เซ็นต์การเสี่ยงสูงขึ้นกว่าเดิม

๓. ตำแหน่งประมุขรัฐที่เจ้าสีหนุทรงตั้งขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อพระวงศ์ของเขมรอย่างมาก เพราะมันยิ่งเป็นการย่ำให้รอยแตกร้าวระหว่างวงศ์โรคมและวงศ์ศรีสวัสดิ์ซึ่งมีมาเนิ่นนานในการแย่งชิงราชบัลลังก์ตั้งแต่ครั้งอดีต มีความลึกซึ้งยิ่ง แม้จะยังถูกกลบซ่อนอยู่เพราะความมีอำนาจของเจ้าสีหนุก็ตาม ทั้งนี้เพราะเจ้าสีหนุเมื่อไม่ยอมขึ้นครองราชย์ และไม่ให้อரசของพระองค์ขึ้นครองแทนแล้ว ก็ยังทรงใช้ตำแหน่งนี้กัดกันไม่ให้เชื้อพระวงศ์อื่น ๆ ของเขมรมีความไม่พอใจต่อการกระทำของเจ้าสีหนุเป็นธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงศ์ศรีสวัสดิ์คู่ปรับสำคัญซึ่งต้องการจะใช้สถาบันนี้ให้เป็นประโยชน์เพื่อการก้าวขึ้นสู่การครองอำนาจเหมือนดังที่เจ้าสีหนุทรงทำสำเร็จมาแล้ว

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าตำแหน่งประมุขรัฐนี้จะให้ประโยชน์แก่เจ้าสีหนุมากเพียงไรก็ตาม "โทษ" ของมันก็มิแฉกแฉงอยู่มากคล้ายเช่นกัน ซึ่งแม้ว่าจะไม่ส่งผลในทันทีทันใด แต่ก็ก่อให้เกิดผลในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามในระบอบนั้นเจ้าสีหนุมิได้ทรงหยุดยั้งการเสริมสร้างความมั่นคงแห่งอำนาจของตนต่อไป ทั้งนี้ด้วยสาเหตุที่สำคัญหลายประการด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดก็เห็นจะเป็นด้วยเพื่อความคุ้มครองความแตกแยกภายในของพรรคสังคมนิยมประการ

เราจะเห็นได้ว่าผู้มีส่วนในการโค่นล้มเจ้าสีหนุอย่างสำคัญคนหนึ่งก็คือ เจ้าศรีสวัสดิ์ สิริมาตะ แห่งวงศ์ศรีสวัสดิ์ นั่นเอง.

หนึ่ง และเพื่อสร้างเอกภาพทางการเมืองภายในประเทศอันจะทำให้ปลอดภัยจากการแผ่ขยายตัวของสงครามอินโดจีน ซึ่งกำลังทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้ในต้นปี ค.ศ. ๑๙๖๑ "จึงมีการรวมเอาตำแหน่งประมุขของรัฐเข้ากับประมุขฝ่ายบริหารด้วย เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๑๙๖๑ ซึ่งสภาผู้แทนและสภาสูงก็ได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้เจ้าสีหนุมีอำนาจควบคุมการปกครองและการใช้กฎหมายของรัฐบาลได้ และเจ้าสีหนุก็ยอมรับในวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๖๑ โดยเสนอตั้งรัฐบาลของตนต่อสภา ซึ่งรัฐสภาก็มอบอำนาจเต็มที่ให้แก่เจ้าสีหนุในการคัดเลือกตัวนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี"^๑

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื้อรังของระบบการเมืองเขมรยังคงมีอยู่ต่อไป นั่นคือปัญหาความแตกแยกระหว่างบรรดาผู้นำทางการเมืองของเขมรซึ่งยังไม่มีสิ่งใดหรือผู้ใดจะซัดไปได้ แม้แต่เจ้าสีหนุเอง และในต้นศตวรรษ ๑๙๖๐ - ๑๙๗๐ นี้ ความแตกแยกก็เริ่มปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนระหว่างพวกคนเก่ากับพวกคนหนุ่ม ระหว่างฝ่ายชวากับฝ่ายซ้ายซึ่งเมื่อประกอบกับการต่อสู้อย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายชวากับฝ่ายซ้ายในสงครามอินโดจีนที่มหาอำนาจแต่ละฝ่ายสนับสนุนอยู่ และพื้นฐานทางสภาพภูมิศาสตร์ทางการเมือง ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมของเขมรที่เหมาะสมต่อการแทรกซึมจากประเทศข้างเคียงและใช้เป็นฐานปฏิบัติการรบด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้ปัญหาความแตกแยกภายในนี้เป็นที่น่าหนักใจแก่เจ้าสีหนุอย่างที่สุด เพราะจะทำให้ศัตรูตามประวัติศาสตร์ของเขมรได้ประโยชน์ นอกจากนี้ปัญหาในเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการคอร์รัปชัน และปัญหาผู้สืบทอดอำนาจจากเจ้าสีหนุ ก็ยังเป็นปัญหาที่ทับถมเข้ามารวมทั้งเป็นตัวเร่งให้ความแตกแยกภายในของเขมรรุนแรงยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งจะได้พิจารณาถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขของเจ้าสีหนุในตอนต่อไป

^๑ Kahin, *op. cit.*, p. 627.

เหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองของเขมรในทศวรรษ ๑๙๖๐ - ๑๙๗๐

ปัญหาชั้นพื้นฐานของระบบการเมืองเขมรและเป็นปัญหาหลักที่สำคัญยิ่ง ก็คือปัญหาความแตกแยกภายใน ซึ่งสาเหตุใหญ่ของการขัดแย้งกันนั้น ก็มักจะเป็นความขัดแย้งระหว่างตัวบุคคลเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง หรือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ ทั้งนี้เพราะเราจะสังเกตได้ว่า พื้นฐานทางกัณธุมการและความเชื่อของชาวเขมรส่วนใหญ่มีลักษณะที่กลมกลืนมิได้มีความแตกต่างกันมากมายแต่อย่างใด พื้นฐานทางเศรษฐกิจแม้จะไม่ค่อยมีการพัฒนาแต่ก็มิได้มีความแร้นแค้นมากจนกระทั่งทำให้มีการต่อสู้แย่งชิงระหว่างชนชั้นเกิดขึ้น แต่พื้นฐานทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างทางสังคมกลับชี้ให้เราเห็นว่าในอดีตราชนวงศ์เขมรได้ต่อสู้แย่งชิงราชสมบัติกันเป็นเวลานาน ระหว่างวงศ์นโรคมกับวงศ์ศรีสวัสดิ์ กังทำให้ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ ๒ ซึ่งรอยร้าวระหว่างสองราชวงศ์นี้ได้ถูกกลบเลื่อนไป เพียงแต่ถูกกลบเลื่อนไว้ควยอำนาจของฝรั่งเศสพักหนึ่ง และบารมีของเจ้าสีหนุในระยะเวลาต่อมาเท่านั้นเอง ผลของการแย่งชิงอำนาจระหว่างเชื้อพระวงศ์เขมรดังกล่าวยอมทำให้ชนชั้นปกครองของเขมรแตกแยกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย เพื่อสนับสนุนราชวงศ์แต่ละฝ่ายหรือแม่แต่แยกตัวเป็นอิสระเพื่อคอยช่วงชิงผลประโยชน์อันอาจจะพลอยได้มาจากการต่อสู้ของฝ่ายอื่น นอกจากนี้เขมรยังมีโครงสร้างสังคมที่มีชนกลุ่มน้อยซึ่งมีคุณภาพและรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น เช่น ชาวจีน และชาวจีน ชนกลุ่มน้อยก็ย่อมจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาไว้ โดยจะต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วยการสนับสนุนกลุ่มการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อแสวงหาผลตอบแทนรักษาผลประโยชน์ของตนของเขาไว้ เพราะฉะนั้นสาเหตุสำคัญของการแตกแยกระหว่างนักการเมืองเขมรทั้งหลายจึงน่าจะมีประเด็นสำคัญอยู่ที่การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองและการแสวงหาผลประโยชน์เป็นต้นเหตุ ต่อมาก็ถูกกระตุ้นให้เพิ่มความรุนแรงขึ้นด้วยอุดมการทางเศรษฐกิจและการเมืองที่แพร่หลายมาจากทางตะวันตก ตลอดจนการแทรกซึมสนับสนุนจากภายนอกประเทศรวมทั้งความช่วยเหลือจากบรรดาชนกลุ่มน้อยที่รวมตัวกันอยู่อย่างเหนียวแน่นภายในประเทศด้วย จะเห็นได้จาก ชัน ง็อก ทันท์ ซึ่งต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติมาก่อน แต่เมื่อเจ้าสีหนุเข้ามาเป็นผู้นำในขบวนการเรียกร้องเอกราชแทน และมีที่ทำว่าจะประสบความสำเร็จ ทันท์ก็ไม่ยอมร่วมมือด้วย แต่หันกลับไปใช้วิธีการรุนแรงแข่งขันกับ

เจ้าสีหนุ ประกาศต่อคณะกรรมการแบบสาธารณรัฐขึ้นมาจนทำให้เจ้าสีหนุต้องวางแผนกำจัดทันทีไปในที่สุด ดังที่โคธิให้ เห็นมาแล้วในบทที่ ๒ ซึ่งพฤติกรรมของทันทีเช่นนี้ อาจจะพิจารณาได้เป็น ๒ นัยว่า ทันทีเป็นผู้มีอุดมการณ์มั่นคง เกินกว่าที่จะประนีประนอมกับเจ้าสีหนุที่เขาเห็นว่ากำลังทำสิ่งซึ่งผิดกับอุดมการณ์และความเชื่อของเขาอยู่ หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นเพราะว่าทันทีต้องการมีอำนาจทางการเมืองการปกครองอย่างสมบูรณ์ โดยไม่ยอมให้การต่อสู้ที่ผ่านมาของตนนั้นเสียไปเปล่า ๆ ฯลฯ

ในระยะเริ่มแรกของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๙๕๓ นั้น ปรากฏว่า นักการเมือง เขมรแม้จะรวมกัน เป็นพรรคประชาธิปไตยภายใต้การนำของเจ้ายุทธวงศ์ แต่ภายหลังก็แตกแยกกันภายในจนกระทั่งรัฐบาลชาติเสถียรภาพตลอดมา (คูบทที่ ๒) ในที่สุดเมื่อเจ้าสีหนุ ทรงเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำและควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ก็ทำให้ความวุ่นวายยุติลงชั่วคราว แต่มิได้เป็นการขจัดความแตกแยกให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด เป็นเพียงสงบลงชั่วคราวภายใต้การนำของเจ้าสีหนุ เท่านั้น ซึ่งเจ้าสีหนุก็ทรงทราบดีจึงทรงพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่กษัตริย์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ฝ่ายนิคมินญิตีซึ่งประกอบด้วยบรรดานักการเมืองต่าง ๆ จะไต่ลดความสำคัญลงไป เมื่อไม่สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ เจ้าสีหนุก็ทรงเข้ามาควบคุมชนชั้นนำทางการเมืองของเขมรด้วยพระองค์เอง โดยการตั้งกลุ่มสังคมนิยมขึ้น เพื่อรวบรวมบรรดานักการเมืองทุกฝ่ายให้เข้ามาอยู่ภายใต้บารมีของพระองค์ และต้อง "ฟัง" พระองค์ในการเข้ามามีอำนาจทางการเมือง อันทำให้ระส่ำระสายขึ้นในการที่จะทรงจัดการกับความขัดแย้งระหว่างผู้นำทางการเมืองของเขมรให้อยู่ในแนวทางและระดับที่พระองค์ต้องการ ดังที่โคธิให้เห็นแล้ว แต่ยังไม่เลิกไม่พ้นการขัดแย้งและแก่งแย่งกัน ซึ่งจะเห็นได้จากในระหว่างปี ๑๙๕๕ - ๑๙๕๘ ที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลถึง ๑๐ ครั้ง โดยที่เจ้าสีหนุต้องทรงเข้ามาแก้ไขสถานการณ์ด้วยการ เป็นนายกรัฐมนตรีเสียเอง เป็นการชั่วคราวถึง ๔ ครั้ง ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งภายในของพรรคสังคมนิยมเป็นเหตุ นอกจากนี้ความแตกแยกที่เห็นได้ชัดภายนอกกลุ่มสังคมนิยมยังมีอยู่ ได้แก่พรรคประชาธิปไตยเดิม และพรรคประชาชนซึ่งเป็นพรรคใหม่และมีนโยบายเป็นคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๒ พรรคนี้แม้จะได้รับการสนับสนุนในการเลือกตั้งปี ๑๙๕๕ คือพรรคประชาธิปไตยได้รับคะแนนนิยมเพียง ๑๒% และพรรคประชาชนได้ ๕% ของ

ผู้มาลงคะแนนทั้งหมด แต่ก็ยังเป็นหนามยอกอกคอยก่อกวนโจมตีเจ้าสีหนุอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ เจ้าสีหนุซึ่งปรารถนาอย่างยิ่งที่จะลดความขัดแย้งและรวบรวมนักการเมืองทั้งหลายให้เข้ามาอยู่ภายใต้การ "ดูแล" ของพระองค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงทรงคิดที่จะขจัดความแตกแยกภายนอกพรรคสังคมนิยมเสียก่อน โดยมุ่งที่พรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคเก่า เคยได้รับความนิยมนิยมสูงสุดมาแต่ก่อน แต่กำลังเสื่อมความนิยมลงอย่างมากในขณะนั้น เป็นอันดับแรกก่อนถึงพรรคประชาชนที่เพิ่งจัดตั้งและยังไม่ได้รับความนิยมมากนักจะกล้าแข็งขึ้น

การกำจัดพรรคประชาธิปไตยนั้น เจ้าสีหนุก็ทรงใช้วิธีการระดมมวลชน (mass campaign) นั้นเอง เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะเป็นการตัดแหล่งสนับสนุนพรรคประชาธิปไตยโดยตรงไปตรงมาที่สุด เครื่องมือสำคัญในการระดมมวลชนของ เจ้าสีหนุก็คือ สมัชชาแห่งชาติ (National Congress) ซึ่งทรงวางแผนจัดตั้งขึ้นภายหลังการเลือกตั้งปี ๑๙๕๕ ดังกล่าวแล้ว

โดยการเรียกประชุมสมัชชาแห่งชาติสมัยพิเศษ เมื่อเดือนสิงหาคม ๑๙๕๗ เพื่อให้บรรดาผู้นำของพรรคประชาธิปไตยมาชี้แจงแสดงหลักฐานที่พวกตนกล่าวหาพรรคสังคมนิยมในเรื่องการฉ้อโกง (corruption) และการบิดเบือนตลอดจนข้อโจมตีที่พรรคนี้มีต่อสมัชชาแห่งชาติ ซึ่งผลก็คือกลุ่มผู้นำพรรคประชาธิปไตยพ่ายแพ้ต่อ เจ้าสีหนุอย่างสิ้นเชิงในที่ประชุมสมัชชา และพรรคนี้ก็สลายตัวไปในที่สุด โดยสมาชิกพรรคบางคนได้เริ่มทยอยเข้ามาร่วมกับพรรคสังคมนิยมตั้งแต่เจ้าสีหนุจัดตั้งพรรคใหม่ ๆ แล้ว

นอกจากนี้เจ้าสีหนุยังทรงพยายามหาทางกำจัดพรรคประชาชนด้วย โดยที่พรรคนี้เริ่มตั้งขึ้นเมื่อคุมการเป็นฝ่ายซ้ายและเรียกร้องความสนับสนุนจากเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งอาจทำให้พวกเยาวชนถูกชักจูงไปได้ ทั้งนี้ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ เจ้าสีหนุจึงทรงให้มีการจัดตั้งองค์การที่เรียกว่า "The Royal Khmer Socialist Youth" ขึ้น โดยหวังจะให้องค์การนี้เป็นเครื่องให้เยาวชนเขมรทั้งหญิงและชายใช้ระบายนพลังและความรู้ความคิดของตนออกมาได้โดยไม่ต้องหันไปพึ่งวิธีการของฝ่ายตรงกันข้ามกับพระองค์แต่อย่างใด

^๑ Michael Leifer, "The Cambodian Opposition", Asian Survey,

หลังจากพยายามขจัดความแตกแยกภายนอกพรคสังคมไปแล้ว ความขัดแย้งแก่งแย่งภายในกลุ่มสังคมก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นในปี ค.ศ. ๑๕๕๘ เจ้าสีหนุจึงทรงยุบสภาเสียบให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยให้สตรีเข้ามามีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วย เพราะพวกนี้ยอมมีหัวอนุรักษนิยมและสนับสนุนเจ้าสีหนุอยู่แล้ว แต่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนในสภากลับลดลง เนื่องจากเจ้าสีหนุทรงขอพระขามตีเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้แทนต่อจำนวนราษฎรเสีย นอกจากนี้ยังทรงเพิ่มระเบียบใหม่ในพรคสังคม เพื่อพระองค์จะได้เข้ามาเป็นผู้กำหนดตัวตนของพรคสังคมที่จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งด้วยตนเอง และหลังจากชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้แล้ว เจ้าสีหนุก็ทรงเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองอีก พฤติการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเจ้าสีหนุทรงต้องการที่จะเข้ามาระงับและควบคุมความแตกแยกระหว่างสมาชิกพรคสังคมด้วยกันเอง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อยู่ในฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร) อย่างใกล้ชิดและเข้มแข็งยิ่งขึ้นเพื่อให้ข้อขัดแย้งต่าง ๆ อยู่ในระดับที่พอสมควรหรือเป็นไปตามแนวทางที่พระองค์ปรารถนา จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๕๖๐ เมื่อพระเจ้าสุรามฤตกษัตริย์แห่งเขมรพระราชบิดาของเจ้าสีหนุสิ้นพระชนม์ลง สถานการณ์ก็เปลี่ยนไปและเจ้าสีหนุได้เปลี่ยนฐานะของพระองค์มาเป็นประมุขรัฐซึ่งที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

การเข้าดำรงตำแหน่งประมุขรัฐของเจ้าสีหนุนี้ ดูประหนึ่งว่าจะทำให้ฐานะทางการเมืองและอำนาจของพระองค์มีความมั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น เพราะพระองค์ทรงเข้ามาควบคุมอำนาจต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและแน่นหนากว่าครั้งก่อน แต่ผลเสียจากการที่ตั้งตำแหน่งนี้ขึ้นมา ก็มีอยู่ไม่น้อยดังที่กล่าวไว้แล้ว และการเข้ามาดำรงตำแหน่งประมุขรัฐของเจ้าสีหนุก็ได้สร้างปัญหาตามมาอีกหลายประการด้วยกันคือ

๑. ปัญหาผู้สืบทอดอำนาจจากเจ้าสีหนุ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้สืบทอดอำนาจนี้จะต้องมีคุณสมบัติและความสามารถเป็นที่ไว้วางใจของเจ้าสีหนุได้ นี้ก็ย่อมก่อให้เกิดสภาวะของการแก่งแย่งแข่งขันกันใหม่ นักการเมืองทั้งหลาย ที่ปรารถนาอำนาจพร้อมกันนั้นก็สร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งแก่ชนชั้นนำทางการเมืองหลายฝ่ายที่เห็นว่าเจ้าสีหนุทรงรวมอำนาจไว้แต่ผู้เดียวไม่เปิดโอกาสหรือกระจายอำนาจให้แก่ผู้อื่นบ้าง และนักการเมืองเหล่านี้ย่อมคอยหาโอกาสที่จะทำลายอำนาจของเจ้าสีหนุอยู่ตลอดเวลา

๒. ปัญหาความแตกแยกระหว่างราชวงศ์เขมรซึ่งลึกล้ำยิ่งขึ้น เนื่องจากการใช้ตำแหน่งประมุขรัฐก็ตกกันมิให้เชื้อพระวงศ์อื่นใดของเขมร โดยเฉพาะวงศ์ศรีสวัสดิ์ขึ้นครองราชย์ อันเป็นการปิดหนทางแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์และไม่ยอมปล่อยวางฐานอำนาจเดิมด้วย แต่กลับใช้ตำแหน่งนี้รวมอำนาจไว้ทั้งหมด

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่กล่าวมานั้นล้วนแล้วแต่ช่วยย่ำความแตกแยกระหว่างบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองของเขมรทั้งสิ้น เช่น ความแตกแยกระหว่างเชื้อพระวงศ์ฝ่ายเจ้าสีหนุกับฝ่ายอื่น ความแตกแยกระหว่างนักการเมืองฝ่ายเจ้าสีหนุกับนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามความแตกแยกระหว่างเชื้อพระวงศ์ที่สูญเสียผลประโยชน์กับนักการเมืองฝ่ายเจ้าสีหนุ และแม้แต่ความแตกแยกภายในของเชื้อพระวงศ์หรือนักการเมืองฝ่ายเจ้าสีหนุด้วยกันเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างฝ่ายต่างก็มุ่งแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ให้แก่ตนเองด้วยกันทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ ภายหลังปี ๑๕๒๐ ที่เจ้าสีหนุทรงเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นประมุขรัฐแล้ว สถานการณ์ทางการเมืองภายในของเขมรจึงมีการแบ่งแยกกันเป็นฝักเป็นฝ่าย เพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ในลักษณะที่ซับซ้อนวนวายยิ่งขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้โดยมีเจ้าสีหนุเป็นแกนกลางที่คอย "ถ่วงดุลย์" และ "กำกับ" ความขัดแย้งแย่งชิงระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ไม่ให้รุนแรงจนเกินไปนัก สภาวะเช่นนี้เจ้าสีหนุย่อมจะทรงทราบดี แต่ตราบไคที่พระองค์ยังมีฐานะเป็นตัวแทนของสถาบันกษัตริย์ มีอำนาจบริหารควบคุมองค์กรข้าราชการประจำและทรงอิทธิพลควบคุมสมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติของกลุ่มสังคมนได้ โดยมีประชาชนเป็นพื้นฐานสนับสนุนและพร้อมที่จะรับการระดมจากพระองค์ไคเช่นนี้แล้ว ระบบการเมืองแห่งอำนาจในเขมรก็จะยังไม่มีภาวะการต่อสู้ที่รุนแรงเกิดขึ้นแต่อย่างไค

อันที่จริงแล้วความขัดแย้ง เป็นปัญหาที่มีอยู่ตามธรรมชาติในระบบการเมืองทุกระบบ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าพลังทางการเมืองในแต่ละระบบจะรู้จักวิธีแก้ไขหรือประนีประนอมซึ่งกันและกัน กติกาทางการเมืองของระบบตนได้มากน้อยแค่ไหนเท่านั้นเอง ซึ่งความสามารถเช่นนี้เป็นที่น่าสงสัยอย่างยิ่งในระบบการเมืองเขมรยุคเจ้าสีหนุ เพราะไม่เคยปรากฏมาแต่ก่อน นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญครั้งแรกเมื่อปี ๑๕๔๗ เป็นต้นมา สภาพการแบ่งแยกเป็นฝ่าย

ในระบบการเมืองเขมรจึงเป็นสิ่งที่ยากจะแก้ไขได้ แม้เจ้าสีหนุจะทรงพยายามค้นหาวิธีการใหม่ ๆ สักเท่าไรก็ตาม

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ กลุ่มหนุ่มในสังคมนิยมเริ่มไม่พอใจ ความไว้วางใจและตำแหน่งซึ่งเจ้าสีหนุมอบให้แก่ผู้นำรุ่นเก่า บรรดาชนชั้นนำรุ่นใหม่เหล่านี้ส่วนใหญ่ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศสและกลับมาร่วมพรรคสังคมนิยมของเจ้าสีหนุ แต่ไม่ได้รับความสำเร็จอย่างที่ตนคิดไว้ อย่างตึกได้ดำรงตำแหน่งในสภาผู้แทนราษฎรมีน้อยมากที่จะมีโอกาสได้รับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีหรือตำแหน่งสูง ๆ ในรัฐบาล พวกเหล่านี้จึงเห็นว่าความก้าวหน้าของตนถูกขัดขวางไว้โดยผู้นำรุ่นเก่า แต่ก็ไม่กล้าแสดงออกอย่างเปิดเผยในพรรคอย่างไรก็ตามการคัดค้านของพรรคประชาชนทำให้เจ้าสีหนุทรงเกรงว่าจะสามารถเรียกร้องความสนใจจากกลุ่มหนุ่มของพรรคสังคมนิยม จนทำให้พวกเหล่านี้หันไปสนับสนุนพรรคประชาชนซึ่งเป็นนโยบายเป็นคอมมิวนิสต์ได้^๑ เจ้าสีหนุจึงคิดกำจัดพรรคประชาชนนี้เสียด้วยวิธีการเดียวกันกับที่กำจัดพรรคประชาธิปไตยมาแล้วเมื่อปี ๑๙๕๗ เพราะฉะนั้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๖๑ พระองค์จึงทรงเรียกประชุมสมัชชาแห่งชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้พรรคประชาชนได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ความขอกกล่าวหาของชนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเรื่องการเงิน เช่นกรณี "Labat Affair" ปี ๑๙๖๐ ซึ่งค้นพบว่าข้าราชการฝรั่งเศสที่ทำงานให้รัฐบาลเขมรผู้หนึ่งโกงเงินหลวงไปถึง ๒ ล้านดอลลาร์อเมริกัน ฯลฯ นอกจากนี้เจ้าสีหนุยังมีวัตถุประสงค์ในการใช้ที่ประชุมสมัชชาแห่งชาตินี้เรียกร้องความสนใจของประชาชนใหม่มาอยู่ที่พรรคประชาชนว่าเป็นกลุ่มคนที่พยายามทำลายความสามัคคีในชาติ ตามที่พระองค์ได้ทรงแถลงไว้ และรูปการ ก็เป็นไปเช่นนั้น กล่าวคือผู้นำพรรคประชาชน นายนอน ซวน (Non Suon) ไม่สามารถจะแก้ขอกกล่าวหาของเจ้าสีหนุได้ ข้ายังยอมรับในที่สุดอีกว่า พรรคของตนนั้นขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือเป็นส่วนใหญ่^๒ อย่างไรก็ตามสถานการณ์กลับตรงกันข้ามกับปี ๑๙๕๗ เพราะเหตุว่า

^๑ Kahin, op. cit., p. 627.

^๒ Kahin, loc. cit.

หลังการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งนั้นแล้ว พรรคประชาชนคงมีอยู่และดำเนินงานฝ่ายค้าน
 ของตนต่อไป ความสำเร็จในการประชุมสมัชชาของเจ้าสีหนุจึงมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น คือ
 การบ่อนทำลายฐานะของพรรคประชาชนในสายตาของชาวเขมร แต่ไม่สามารถทำลายพรรค
 นี้ให้สลายตัวไปได้เหมือนพรรคประชาธิปไตย ทั้งนี้ก็คงจะเนื่องมาจากว่าพรรคประชาชนขึ้น
 อยู่กับการสนับสนุนจาก "ภายนอก" มากกว่าการสนับสนุนจาก "ภายใน" นั่นเอง

หลังจากปี ค.ศ. ๑๙๖๑ แล้ว ปัญหาระหว่างประเทศเกี่ยวกับข้อพิพาททางพรมแดน
 ระหว่างเขมรกับไทยและเวียดนามใต้ ตลอดจนภัยจากการแผ่ขยายอาณาเขตของสงคราม
 จีนโคจีน ทำให้เจ้าสีหนุเพิ่งเล็งปัญหาเหล่านี้มากกว่าความขัดแย้งภายใน แต่เจ้าสีหนุก็
 ทรงพยายามที่จะโยงปัญหาทั้ง ๒ ประการนี้เข้าด้วยกัน โดยใช้ปัญหาระหว่างประเทศช่วยย้
 ให้เกิดความสามัคคีภายในประเทศอย่างที่พระองค์เคยปฏิบัติมาแล้ว ซึ่งผลก็จะย้อนกลับไป
 เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของพระองค์ด้วย (ดูบทที่ ๒) กอปรกับในปี
 ค.ศ. ๑๙๖๒ นั้น เป็นปีครบรอบที่จะต้องมีกาเลือกตั้งทั่วไปของเขมรอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้นการ
 เรียกร้องให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือภายในชาติได้ผสมมากเท่าใด ก็จะทำนาย
 ประโยชน์ให้การสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกพรรคสังคมนั้นมากเท่านั้น เพราะเจ้าสีหนุผู้นำ
 พรรคสังคมนั้นก็คือสัญลักษณ์ของความสามัคคีภายในชาตินั้นเอง

ในระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งดังกล่าว ความแตกแยกภายในพรรคสังคมนั้นเริ่มแสดง
 ตัวชัดขึ้น โดยบรรดาคนหนุ่มซึ่งได้รับการศึกษาสูงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศและยังมี
 หัวเอียงซ้ายอีกด้วย เช่น เคียว สัมพัน (Khieu Samphan), ฮูยุน (Hou Youn),
 ฮูนิม (Hu Nim) และอุค เวน (Uch Ven) ได้ทำการโจมตีนโยบายต่างประเทศ
 และนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลโดยอาศัยเอกลักษณ์ที่ตนได้รับจากการ เป็นสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎร เจ้าสีหนุก็ทรงพยายามแก้ไขความขัดแย้งนี้ โดยการเรียกประชุมสมาชิกสภาผู้แทน
 ทั้งหมด เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๖๒ แกลงให้ระวางตัวในการที่จะทำตนเป็นประโยชน์
 แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนืออย่างไม่มีรู้สึกตัว นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงใช้วิธีการ เติมในการ
 ระดมมวลชน เพื่อกำจัดฝ่ายค้านภายในพรรคสังคมนั้นด้วย โดยทรงเรียกประชุม

สมัชชาแห่งชาติครั้งพิเศษขึ้นในวันที่ ๕ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๖๒ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้แสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซักถาม นายซอน ซาน (Son Sann) รัฐมนตรีคลังและผู้ว่าการธนาคารชาติ กับนายเอง ฮุน (Eng Hun) ผู้อำนวยการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างชาติ แต่ไม่มีผู้ใดเฝ้าที่จะกล่ามาปรากฏตัววิพากษ์วิจารณ์ในที่ประชุม เพราะฉะนั้นการประชุมสมัชชาครั้งนี้ จึงเป็นเพียงการย้ำถึงนโยบายเดิมของรัฐบาลเขมรซึ่งมีเจ้าสีหนุ เป็นผู้ชี้นำอยู่เท่านั้นเอง ไม่สามารถจะให้เป็นเรื่องมีอรรถาธิบายผู้แตกแยกได้

อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะขจัดความขัดแย้งภายในพรรคสังคมนิยมของ เจ้าสีหนุ ก็ยังคงดำเนินต่อไป โดยในการเลือกตั้งปี ค.ศ. ๑๙๖๒ นี้ พระองค์ทรงย่ำให้พวกขุนหนุม หัวก้าวหน้าทั้งหลายเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสมัคร เข้าร่วมเลือกตั้งในนามของพรรคสังคมนิยม ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาเลือกของพระองค์ว่าเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งได้ พร้อมกันนั้นพระองค์ก็ทรงคัดเลือกคนหนุ่มที่จัดว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้าของพรรคเข้าเป็นตัวแทนสมัครรับเลือกตั้งด้วย และต่อมา ก็ได้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีด้วยกัน ซึ่งนี่เป็นลักษณะของการวางกลยุทธ์แบบที่ เจ้าสีหนุทรงถนัดคือไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในพรรคมีอิทธิพลมากเกินไปจนกระทั่งทำให้อีกฝ่ายหนึ่งแตกแยกออกไปตั้งกลุ่มต่อต้านภายนอกขึ้นได้ และแต่ละฝ่ายจะอยู่ร่วมกันได้ก็ต้องอาศัยพระองค์เป็นแกนกลาง สำหรับการเลือกตั้งเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๖๒ นั้น พรรคสังคมนิยมประสบความสำเร็จอย่างงดงามเช่นเคย คือได้รับเลือกเข้ามาที่นั่งในสภา ๓๗ ที่ คิดเป็น ๑๐๐% เต็ม ได้รับคะแนนเสียงประมาณ ๗๕ - ๘๐% ของผู้มาลงคะแนนทั้งหมดในทุกหน่วยเลือกตั้ง ฝ่ายซ้ายของพรรคสังคมนิยม เช่น Khieu Samphan, Hou Youn และ Hu Him ก็ได้รับการเลือกตั้งเข้ามา และได้ตำแหน่งสำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งได้แก่ตำแหน่งรัฐมนตรีฝ่ายวางแผน

รัฐมนตรียุติธรรม รัฐมนตรีพาณิชย์ และรัฐมนตรีฝ่ายงานสาธารณะและการติดต่อกับนานา
เป็นต้น

ความพยายามอีกประการหนึ่งของเจ้าสีหนุที่พระองค์ทรงคิดว่าจะช่วยขจัดความแตก
แยกของนักการเมืองเขมรก็คือ การหาทายาทสืบต่ออำนาจทางการเมืองการปกครองของ
พระองค์เอาไว้ ซึ่งพระองค์อาจเชื่อว่าจะเป็นผลดีต่อระบบการปกครองภายใต้พระองค์ใน
แง่ที่ว่า ไม่มีผู้นำทางการเมืองของเขมรผู้ใดคิดจะแสวงหาอำนาจทางการเมืองเพื่อเป็น
ทายาทของพระองค์ต่อไปอีก ดังนั้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๓ ในโอกาสฉลองวัน
ชาติของเขมร เจ้าสีหนุก็ทรงเสนอให้เจ้านโรดม นาราดิโป (Narodom Naradipo) เป็น
ผู้ที่จะสืบตำแหน่งผู้นำพรรคสังคมนิยมของพระองค์ต่อไป และแม่แต่ฐานะของประมุข
กษัตริย์ในที่สุด^๑ ซึ่งการกระทำเช่นนี้กลับไม่มีผลดีแต่อย่างใดทั้งนี้เพราะขณะนั้น เจ้านาราดิโป
มีพระชนมายุเพียง ๒๒ พรรษาเท่านั้น และยังคงเป็นนักศึกษาอยู่ในปักกิ่ง การที่เจ้าสีหนุ
ทรงตั้งทายาทเช่นนี้กลับจะเป็นการช่วยโยกนักการเมืองอื่น ๆ คิดว่าตนมีความสามารถเหนือ
กว่าและพอที่จะแย่งชิงเอาตำแหน่งนี้มาได้มากยิ่งขึ้น

เราจะเห็นได้ว่าแม่เจ้าสีหนุจะทรงพยายามแก้ไขความขัดแย้งในระบบการเมือง
ทั้งภายในและภายนอกพรรคสังคมนิสต์เพียงไรก็ตามก็ไม่สามารถจะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ยิ่งไป
กว่านั้นนับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ปัญหาทางเศรษฐกิจยังเป็นปัญหาใหญ่ที่ถูกลำขึ้น
มาถกเถียงกันและช่วยย่ำการแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายหลายแนวความคิดยิ่งขึ้น ปัญหาทาง
เศรษฐกิจนี้เป็นมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน ปัจจัยแรกที่จะกล่าวถึงเป็นเรื่องที่
ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองทุกระบบ คือ ความเสียหายจากการคอร์รัปชัน ซึ่ง Milton
Osborne กล่าวไว้ว่ามีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ Functional Corruption และ
Grand Corruption อย่างแรกเป็นลักษณะของการให้ของขวัญหรือรางวัลแก่เจ้าหน้าที่

^๑ Osborne, Op. cit., p. 83.

ทางราชการที่ช่วยปฏิบัติงานให้ตนคือ เป็น "สินน้ำใจ" หรือ "การหยอกน้ำมัน" นั้นเอง ซึ่งค่านิยมในสังคมเขมรถือเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นการยากที่ฝ่ายค้านจะนำเรื่องเช่นนี้ มาเป็นประเด็นสำคัญในการโจมตีรัฐบาล ส่วนอย่างที่สองนั้น เป็นลักษณะการคอร์รัปชันขนาดใหญ่ ใหญ่ทั้งฐานะของผู้ทำการคอร์รัปชัน และผลประโยชน์ที่ได้จากการคอร์รัปชัน เป็นการกระทำผิดกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งการกระทำเช่นนี้ทั้งในบรรดาเชื้อพระวงศ์ และคณะรัฐบาล ตลอดจนข้าราชการระดับต่าง ๆ และแม้แต่เจ้าสินุเองก็ทรงรับว่ายากที่จะใช้อำนาจปราบปรามพวกเหล่านี้ได้^๑ ฝ่ายซ้ายมีโอกาสโจมตีระบอบการปกครองของ เจ้าสินุได้มากที่สุด จากพฤติการณ์คอร์รัปชันอย่างหลังนี้ อย่างเช่นกรณี "Labat Affair" ซึ่งข้าราชการฝรั่งเศสที่ทำงานให้รัฐบาลเขมรชื่อ Labat โกงเงินหลวงไปประมาณ ๒ ล้านดอลลาร์และเรื่องปรากฏขึ้นภายหลังบุคคลผู้นี้เสียชีวิตไปแล้ว รัฐบาลได้พยายามสะสางเรื่องนี้อย่าง "ขาวสะอาด" แต่ก็ไม่มีผู้ใดได้รับโทษ ยกเว้นข้าราชการชั้นผู้น้อยบางคนที่ไม่มีความสำคัญ" เจ้าสินุเองทรงพยายามแก้ไขภาพพจน์รัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยนำเข้าสู่อสมัชชาแห่งชาติในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ เพื่อให้พรรคประชาชนวิจารณ์แล้ว ก็สงบไปในที่สุด

✓ นอกจากปัจจัยเกี่ยวกับการคอร์รัปชันแล้ว ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบของปัญหาทางเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ เพราะนับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็นต้นมา สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศเขมรเริ่มเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะตามความเชื่อหลายประการด้วยกันของ เจ้าสินุคือ

๑. การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง ซึ่งทำให้เจ้าสินุเห็นว่าการทำตน ไกลซีกและได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจะทำให้ฐานะของเขมรอยู่ในอันตราย เหมือนกับที่ เวียดนามใต้และลาวประสบอยู่ในขณะนั้น^๒

^๑ Ibid., p. 84.

^๒ Ibid., p. 86.

๒. เจ้าสีหนุทรงเชื่อว่า เขมรจะมีอิสระทางการ เมืองได้มากขึ้นเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากรของตนเอง ตลอดจนกิจกรรมทางการค้าและอุตสาหกรรม (ซึ่งขณะนั้นตกอยู่ในกำมือของชาวจีนและฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่) ว่าจะตกเป็นของชาวเขมรมากขึ้นเพียงไร อิสระของชาติ เขมรมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อการที่กิจกรรมเหล่านั้นตกอยู่ในมือของชาวต่างศาามากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ นักศึกษาชาวเขมรที่กลับมาจากต่างประเทศ และไม่พอใจกับความผิดพลาดที่ตนประสบในสภาพสังคมของเขมร ซึ่งบางส่วนก็เป็นพวกฝ่ายซ้ายของพรรคสังคมนิยมเอง เริ่มคัดค้านนโยบายเศรษฐกิจแบบเก่าของเขมรและพยายามโจมตีจุดอ่อนต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ อยู่ตลอดเวลา เจ้าสีหนุจึงทรงตัดสินใจที่จะปรับปรุงนโยบายทางเศรษฐกิจเสียใหม่เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของเขมรให้เจริญและพึ่งตัวเองได้

เพราะฉะนั้น นโยบายต่างประเทศประการหนึ่ง การเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และการอบรม (Socialization) ที่บรรดาชนชั้นนำรุ่นใหม่ของเขมรได้รับมาจากตะวันตก ประการหนึ่งและสถานการณ์ร้ายแรงรอบข้างในประเทศเพื่อนบ้านอีกประการหนึ่ง เป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้าสีหนุทรงเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจของพระองค์เสียใหม่ โดยในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๓ เจ้าสีหนุก็ทรงเสนอวิธีการปฏิรูปเศรษฐกิจของเขมรด้วยการโอนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญให้เป็นของรัฐ (nationalization) เช่น การธนาคาร กิจการประกันภัย กลไกการค้าระหว่างประเทศและตลอดจนปฏิเสหที่จจะรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ผลก็คือปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการทางเศรษฐกิจเหล่านี้ เป็นแหล่งของการโกงกินและถูกทำให้เป็นระบบของราชการไป^๒ ธนาคารแห่งชาติ (National Bank) และสถาบันประกันชีวิตแห่งชาติ (National Assurance) เขา

^๑ Ibid., p. 87.

^๒ David P. Chandler, "Changing Cambodia", Current History :

แทนที่สถาบันของเอกชนทั้งชาวเขมรและชาวต่างดาว กิจการส่งสินค้าเข้า-ออกซึ่งแต่เดิมขึ้นอยู่กับบริษัทธุรกิจของชาวยุโรปและชาวต่างประเทศอื่น ๆ ตลอดจนผู้ส่งสินค้าเข้า-ออกชาวจีน ต้องเปลี่ยนไปดำเนินการโดยขึ้นอยู่กับองค์การใหม่ของรัฐที่เรียก SONEXIM (The National Company for Exports and Imports) ปริมาณเงินช่วยเหลือที่เคยได้รับจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนถึง ๑๔% ของรายได้ประจำปีของประเทศ รวมทั้งประมาณความช่วยเหลือทางทหารอีกประมาณ ๓๐% ของงบประมาณทางทหารทั้งหมดของ เขมรกับอาวุธอีกต่างหากที่สหรัฐเคยให้อยู่ก็ถูกงดลงไปด้วยเช่นกัน เนื่องจากผลของการไต่เนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมพุทธศาสนา (Buddhist Socialism) ของเจ้าสีหนุครั้งนี้

ผลกระทบของนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวที่มีต่อระบบการเมืองเขมรนั้น มีอยู่มากมาย กิ่งที่จะได้พิจารณาเป็นข้อ ๆ ไป คือ

๑) ในด้านของผู้สูญเสียประโยชน์ เราจะเห็นได้ว่านโยบายดังกล่าวนี้ทำให้บุคคลหลายฝ่ายซึ่งรวมทั้งผู้สนับสนุนเจ้าสีหนุอย่างที่สุดต้องเสียผลประโยชน์ นับตั้งแต่ชนชั้นเจ้าซึ่งคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย และมีผลประโยชน์จากการติดต่อกับชาวต่างประเทศ บรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยที่เคยได้ผลิตภัณฑ์จากภายนอกประเทศอย่างสะดวกสบาย และได้รับประโยชน์จากการทำมาค้าขายกับชาวต่างประเทศ ฝ่ายทหารซึ่งเคยได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐได้รับความยากลำบากทั้งทางอาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และการฝึกอบรมต่าง ๆ แม้กระทั่งเงินที่ใช้เป็นค่าตอบแทนบรรดาทหารทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อย บรรดาพ่อค้าชาวจีน ตลอดจนประชาชนในเมืองก็ต้องเผชิญกับภาวะทางเศรษฐกิจที่มีบริบทยุ่งเหยิงขึ้น ทั้งนี้เพราะการที่รัฐเข้าควบคุมกิจการต่าง ๆ ที่สำคัญนั้น ทำให้ระบบเศรษฐกิจไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องตัว อันเนื่องมาจากข้อเสียทางด้านความล่าช้า (red tape) ของระบบราชการ ตลอดจนข้อเสียด้านความรักรูปร่างหน้าตาและการคอร์รัปชัน เบียดเบียนรายทางต่าง ๆ ปริมาณเงินหมุนเวียนในประเทศและความสะดวกในการใช้สินค้าจากต่างประเทศก็ลดลงอย่างมาก เนื่องจากการไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและการเข้ามาควบคุมปริมาณสินค้าเข้า-ออกของรัฐบาล จริงอยู่นโยบายเช่นนี้แม้จะไม่ส่งผลกระทบกระเทือนรุนแรงนักต่อเศรษฐกิจส่วนชนบท แต่ในตัวเมืองแล้วมีผลกระทบต่อคนทุกชั้นทุกฝ่าย

อย่างมาก เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่านโยบายทาง เศรษฐกิจดังกล่าวของ เจ้าสีหนุ ย่อม สร้างความไม่พอใจแก่คนหลายฝ่ายที่สนับสนุนพระองค์อยู่ ทั้งพวกเจ้าผู้นำทางการเมือง พวคา ทหาร และบรรดาข้าราชการพลเรือน เพราะเท่ากับเป็นการทบทมอขาวของคนเหล่านั้น อย่างทันทีทันใดอย่างไรก็ตาม กลับมีผลแปลกประหลาดเกิดขึ้นในการที่ทำให้พวกฝ่ายซ้ายใน เขมรลดกิจกรรมทางการเมืองขบเขาลงไปชั่วขณะหนึ่ง หลังจากการประกาศใช้นโยบาย เศรษฐกิจแบบนี้

๒) ผลข้อแรกนั้นเป็นผลในระยะสั้น ส่วนผลข้อนี้เป็นผลในระยะยาวของการใช้ นโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวของเจ้าสีหนุ อันได้แก่ผลทางการพัฒนาเศรษฐกิจในแง่ของปริมาณ การลงทุนที่ลดลง ทำให้ภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจชะงักงัน (Economic Stagnation) ปริมาณคนว่างงานเพิ่มมากขึ้น นักศึกษาที่จบออกมาก็ไม่มิงานทำเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นการ เสียเปรียบด้านดุลย์การค้า และดุลย์การชำระเงินก็กลับมากขึ้นอีกแม้ว่าในระยะแรกจะมีผลก็ ก็ตาม แต่ระยะต่อมาทั้งบรรดาพวคาและข้าราชการต่างก็พยายามหาทางหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ การลักลอบนำสินค้าเข้า การให้สินบนมีปริมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งยิ่งทำให้รัฐเสีย ประโยชน์ยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมเสียอีก เพราะคนหันไปใช้ทาง "พิเศษ" มากกว่าทางที่เป็นไปตาม กฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการลักลอบขายสินค้าทั้งพืชผลและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้แก่พวกขบวนการ เวียดนามที่ควย ซึ่งถึงแม้เจ้าสีหนุจะทรงทราบก็ได้ทรงปฏิบัติการแก้ไขอย่างเฉียบขาด เพราะ เกรงจะกระเทือนถึงนโยบายต่างประเทศในอันที่จะสร้างสัมพันธภาพกับเวียดนามเหนือ (ซึ่ง พระองค์เชื่อว่าจะได้รับชัยชนะในสงครามอินโดจีน) เพื่อไม่ให้ทำการแทรกซึมและแทรกแซง กิจกรรมภายในของเขมร เพราะเขมรมีญวนอาศัยอยู่ไม่น้อยตามที่เราได้ศึกษามาแล้วในบทพื้น ฐาน ฯลฯ ผลเสียหายอีกประการหนึ่งก็คือผลต่อฝ่ายทหาร ซึ่งนับวันยิ่งมีภาระหน้าที่มากขึ้นใน การดูแลเขตแดนของประเทศที่มักจะถูกล่วงละเมิดบ่อยครั้งจากประเทศคู่สงครามอินโดจีน และ หน้าที่ในการดูแลพรมแดนที่มีข้อพิพาทอยู่กักับไทย รวมทั้งหน้าที่ปราบปรามขบวนการ เขมรเสรี ภายใต้งานำของ ชัน จ็อก ทัณฑ์ เป็นต้น ภาระกิจทั้งหลายนี้ทหารต้องการเงินและยุทหปัจจัย สนับสนุนแต่ก็ขาดแคลนลง เนื่องมาจากการงครับความช่วยเหลือจากสหรัฐดังกล่าวแล้ว และ แม้ว่าจะมีการช่วยเหลือจากรัสเซีย จีน และฝรั่งเศสมาทดแทนบ้าง ก็เป็นจำนวนจำกัดอีกทั้ง

ยังไม่สามารถนำอุปกรณ์บางอย่างมาใช้ร่วมกับอุปกรณ์เดิมที่มีอยู่แล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นความไม่พอใจจึงเริ่มพืดัวเพิ่มมากขึ้นทุกขณะในหมู่ทหาร โดยเฉพาะบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ อย่างเช่น พลเอกลอนนอล (Lon Nol) ซึ่งเป็นมือขวาของเจ้าสีหนุผู้หนึ่งและดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม เจ้าสีหนุก็ยังทรงเชื่อมั่นในความนิยมที่ประชาชนมีอยู่ต่อพระองค์ และความจงรักภักดีของบรรดาผู้ร่วมงานกับพระองค์ เช่น ลอนนอล (Lon Nol) พลเอกเจียก จุลง (Nhiek Tioulong), ซอน ซานน์ (Son Sann) และ เปญ นุท (Penn Nouth) ที่จะร่วมกับพระองค์เสมอไม่ว่าจะทรงก้าวเดินไปทางใดก็ตาม

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. ๑๙๖๓ เป็นต้นมา สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของเขมรเริ่มทรุดลงเรื่อย ๆ ความไม่พอใจและความแตกแยกมากยิ่งขึ้นในระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์กับบุคคลกลุ่มน้อยที่ได้รับประโยชน์ แต่เจ้าสีหนุก็ยังคงเชื่อมั่นในบารมีและวิธีการทางการเมืองการปกครองที่พระองค์ได้ทรงสร้างไว้ว่าจะทำให้พระองค์สามารถควบคุมคนเหล่านั้นได้อยู่ ประกอบกับในเวลานั้นพระองค์กำลังหมกมุ่นอยู่กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างเขมรให้เป็นประเทศเป็นกลางโดยได้รับการรับรองจากมหาอำนาจทุก ๆ ฝ่ายและเพื่อหาจุดยัดเยียดระหว่างมหาอำนาจต่าง ๆ ในบริเวณนี้ อันจะทำให้ประเทศเขมรรอดพ้นจากการแผ่ขยายตัวของสงครามอินโดจีนที่เพิ่มความรุนแรงขึ้นทุกขณะได้^๑ ซึ่งเจ้าสีหนุคงจะทรงคิดว่าความสำเร็จในนโยบายต่างประเทศของพระองค์ที่จะเกิดขึ้นในระยะต่อมานั้นย่อมจะช่วยให้พระองค์มีศักดิ์ศรีและบารมีเพิ่มขึ้นสำหรับการคลี่คลายปัญหาภายในประเทศได้อย่างไม่ยากนัก จึงทำให้พระองค์ทรงมองข้ามความสำคัญของปัญหาภายในประเทศดังกล่าวแล้วไปชั่วขณะหนึ่ง.

^๑ Jean-Pierre Simon, "Cambodior : Pursuit of Crisis", Asian